

Archeologisch bureauonderzoek
en inventariserend veldonderzoek
(IVO) door middel van boringen
Vinkenstraat 46 te Zaandam,
gemeente Zaanstad

HOLLANDIA reeks 304

COLOFON

Hollandia reeks nr.	304
Titel:	Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen Vinckenstraat 46 te Zaandam, gemeente Zaanstad.
Toponiem:	Jan Bouwmeesterstraat
Gemeente:	Zaanstad
Onderzoeksmeldingsnummer Archis:	40302 & 40303
Hoekcoördinaten:	- 116420/494835 - 116437/494842 - 116447/494813 - 116429/494807
Auteur:	M.Sonders MSc
Uitvoering:	M.Sonders MSc
In opdracht van:	Dienst Wijken, Realisatie projecten te Zaanstad
Contactpersoon opdrachtgever:	Eric ten Napel
Wetenschappelijke leiding:	Drs.S. Dautzenberg
Met medewerking van:	Drs. J. Verduin en Drs. S. Dautzenberg Chris Bloedjes van betonboor & zaagtechnieken te Assendelft
Illustraties:	M.Sonders MSc
Definitieve versie:	2010
Oplage:	6
ISSN:	1572-3151

© **HOLLANDIA** Archeologen, Zaandijk 2010

HOLLANDIA archeologen

tuinstraat 27a

1544 rs zaandijk

☎ 075 - 622 49 57

✉ info@archeologen.com

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Bureauonderzoek	5
2.1 Beleid	5
2.2 Doel en methoden van het onderzoek	7
2.3 Geologie en bekende archeologische en historische waarden	8
2.4 Verwachtingsmodel	20
3. Booronderzoek	21
3.1 Doel en methoden van het onderzoek	21
3.2 Resultaten	23
3.3 Beantwoording vraagstellingen	24
3.4 Waardering	27
4. Advies	29
5. Literatuur	30
Bijlage 1: Bouwplannen nieuwe fietsenstalling	31
Bijlage 2: Bouwplannen huidige bebouwing	37
Bijlage 3: Kadastrale uittreksel	39
Bijlage 4: Boorstaten	40
Bijlage 5: Legenda boorstaten	46
Bijlage 6: Stappenplan archeologie	49
Bijlage 7: Vondstenlijst	51

1. Inleiding

Op 8 juni 2010 is door medewerkers van Hollandia archeologen, Zaanwijk, in opdracht van dhr. E. ten Napel van dienst Wijken, Realisatie projecten te Zaanstad, een archeologisch booronderzoek uitgevoerd op de Vinkenstraat 46 te Zaanstad. De bevoegde overheid is dhr. drs. P. Kleij, gemeentelijk archeoloog Zaanstad. De aanleiding voor het onderzoek is de herinrichting van de onderzoekslocatie, waarbij het huidige pand zal worden gesloopt. Vervolgens zal er een grote fietsenstalling op het terrein worden gebouwd (bijlage 1). Door deze herinrichting kunnen eventuele archeologische vindplaatsen worden aangetast. Om de archeologische waarde van het terrein in kaart te brengen en een advies over eventuele vervolgonderzoek op te stellen zullen er elf boringen op het onderzoeksterrein worden gezet. Het perceel beslaat een totale oppervlakte van 540 m².

Het archeologisch bureauonderzoek werd conform de eisen gesteld in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1 en ontwerpversie 3.2) uitgevoerd. De onderzoeksdocumentatie wordt na afronding van het onderzoek aangeleverd aan het archeologisch depot van gemeente Zaanstad.

Afbeelding 1: De ligging van het onderzoeksgebied (rood) op de topografische kaart en Nederland.

2. Bureauonderzoek

2.1 *Beleid*

Cultuurhistorie

Het beleid van de gemeente Zaanstad en provincie Noord-Holland richt zich op het leesbaar houden en maken van cultuurhistorie. Uitgangspunt daarbij is dat cultuurhistorie geen belemmering hoeft te zijn maar juist kan dienen als inspiratiebron voor nieuwe ontwikkelingen. Essentieel daarbij is dat de aanwezigheid van eventuele cultuurhistorische waarden in een vroegtijdig stadium bij de planvorming wordt betrokken.

Gedragslijn compensatie

De aantasting van cultuurhistorische waardevolle terreinen dient zoveel mogelijk voorkomen te worden. Bij (dreigend) verlies van deze waarden kan compensatie worden toegepast. Deze gedragslijn geldt voor een inventariserend en eventueel waarderend onderzoek waarna een zorgvuldige afweging mogelijk is. Zaanstad heeft geen compensatiegedragslijn, maar handhaaft de vigerende regelgeving van de rijksoverheid.

Monumentenbeleid

Monumenten en andere elementen van cultuurhistorisch belang dienen tot uitdrukking te komen in het bestemmingsplan. Ingrepen op het kadastrale perceel waarop een beschermd monument staat zijn vergunningplichtig. Het erfgoedbeleid richt zich op bescherming van archeologische, historisch-geografische en bouwkundige waarden. Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de begrenzing van de historische kern van Zaanstad(monumentnummer 14639).

Cultuurhistorische waardenkaart

De door de provincie Noord-Holland vervaardigde cultuurhistorische waardenkaart is vooral bedoeld als hulpmiddel bij de inrichting van de ruimte in Noord-Holland. De waardering van objecten en structuren op de kaart is verdeeld in drie categorieën: van waarde, van hoge waarde en van zeer hoge waarde. Omdat van veel archeologische resten de exacte locatie niet bekend is, is deze kaart voor wat betreft archeologie per definitie onvolledig. Het geeft uitsluitend een indicatie. Hiermee dient dan ook in de planvorming rekening te worden gehouden. De gemeente Zaanstad vindt het wenselijk dat het monumentenbeleid integraal onderdeel uitmaakt van haar ruimtelijk ordeningbeleid. Zaanstad heeft om die reden ook een eigen cultuurhistorische waardenkaart. Op deze kaart (afbeelding 2) valt het onderzoeksterrein binnen het gebied dat een (inter)nationale waarde is toegekend (AR 11). Het gebied AR 11 beslaat de Zaanoevers met zijpaden. De Westzijde en Oostzijde van deze oevers zijn oude bewoningslinten en dateren in ieder geval uit de 14^e en 15^e eeuw. In de 17^e en 18^e eeuw werden zijpaden aangelegd. Binnen dit gebied kan verwacht worden dat de bodem resten van de middeleeuwse en postmiddeleeuwse bewoning, scheepwerven en industrie kan worden aangetroffen (cultuurhistorische waarden kaart Zaanstad, 2006).

Archeologiebeleid provincie Noord-Holland

De provincie Noord-Holland streeft naar het behoud van het erfgoed in de bodem (in situ). Ten einde het behoud van archeologische waarden zoveel mogelijk te waarborgen zal de provincie in zowel haar eigen plannen als in door de provincie te toetsen plannen het behoud als afwegingscriterium laten mee wegen. Is behoud in situ niet mogelijk dan dient de informatie te worden veiliggesteld door middel van een wetenschappelijk verantwoord onderzoek (behoud ex situ). Archeologie is één van de provinciale speerpunten in het provinciaal ruimtelijk ordeningbeleid. Het in de wet op de ruimtelijke ordening voorgeschreven vooronderzoek naar aanwezige belangen door de gemeente dient ook archeologie te bevatten. Er dient vervolgens een expliciete afweging gemaakt te worden van de aanwezige belangen. Een belangrijk instrument is de gemeentelijke archeologische kaart en de provinciaal cultuurhistorische waardenkaart, waarbij voor elk van de drie cultuurhistorische disciplines (historische (steden)bouwkunde, historische geografie en archeologie) een kaartlaag is samengesteld. De provinciale kaart moet echter wat betreft archeologie als indicatief beschouwd worden aangezien de meeste archeologische vindplaatsen (nog) onbekend zijn omdat ze onder het maaiveld verborgen liggen. Om te voorkomen dat waardevolle informatie verloren gaat, dienen deze overblijfselen in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming te worden gelokaliseerd en gewaardeerd door middel van een archeologisch vooronderzoek. Bij toetsing van bestemmingsplannen wordt nagegaan of bij de planvorming voldoende archeologisch vooronderzoek is verricht om tot een evenwichtige besluitvorming te komen. Terreinen van hoge en zeer hoge waarde dienen in bestemmingsplannen te worden aangegeven en beschermd te worden door middel van een aanlegvergunning.

Europa en archeologie

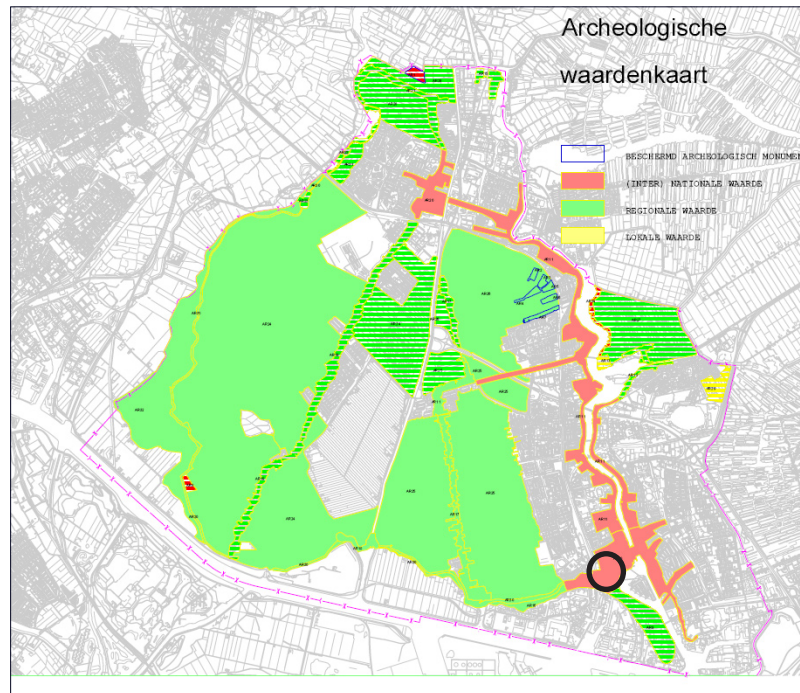
Het “Verdrag van Malta” (het Europese verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed) heeft als uitgangspunt: waar mogelijk het behoud van archeologische waarden. Bij de ontwikkeling van ruimtelijk beleid moet het archeologisch belang, of beter: het cultuurhistorisch belang, vanaf het begin meewegen in de besluitvorming. Het verdrag van Malta is in april 2006 vastgelegd in de monumentenwet. De provincie Noord-Holland implementeert de strekking van het verdrag van Malta door middel van de gedragslijn compensatie (zie boven).

Nota Belvédère

In 1999 werd de Nota Belvédère ondertekend door OC&W, VROM, LNV en V&W. Uitgangspunt van de nota is cultuurhistorische waarden (archeologische resten, historischgeografische elementen en structuren en gebouwde monumenten) als volwaardig uitgangspunt te gebruiken in ruimtelijke ontwikkelingen. Het credo is dan ook: ‘Behoud door ontwikkeling’. Werken in Belvédère-trend betekent voortbouwen op het aanwezige erfgoed, zodat dit ook op langere termijn behouden blijft. Even belangrijk is dat volwaardige integratie van cultuurhistorie belangrijk bijdraagt aan de identiteit en daarmee ruimtelijke kwaliteit van een gebied. In Belvédèregebieden of -steden is sprake van gecombineerde cultuurhistorische waarden. De archeologie, historische (stede)bouwkunde en historische geografie scoren hier hoog. Het onderzoeksgebied bevindt zich niet in een Belvédèregebied.

UNESCO

In Nederland zijn een klein aantal cultuurhistorische locaties op de Werelderfgoedlijst van Unesco geplaatst. Voor Noord-Holland zijn dit de Stelling van Amsterdam en de droogmakerij De Beemster. Voor Zaanstad is deze regeling dus niet van toepassing.

Afbeelding 2: Het onderzoeksgebied (omcirkeld) op de cultuurhistorische waardenkaart Zaanstad (bron: Cultuurhistorische waardenkaart Zaanstad, 2006).

2.2 Doel en methoden van het bureauonderzoek

Een bureauonderzoek heeft als doel het aan de hand van bestaande bronnen verzamelen van informatie over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een bepaald gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het onderzoek en de vraagstelling, zullen aanvullende gegevens verzameld dienen te worden.

Door middel van een archeologisch bureauonderzoek kan in een vroegtijdig stadium van de planvorming rekening worden gehouden met de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden in de bodem. Het resultaat is een standaardrapport met een gespecificeerd verwachtingsmodel, op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek (zie ook in bijlage 6: Stappenplan Archeologie).

Bij het bureauonderzoek worden bronnen geraadpleegd die kennis verschaffen over de bodemopbouw van het betreffende gebied, voor zover deze van belang zijn voor het voorspellen van archeologische waarden. De geraadpleegde bronnen bestaan onder andere uit:

1. Kaartmateriaal, zoals bodemkundige, geomorfologische, geologische en historische kaartengegevens.
2. Gegevens over eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het gebied uit de database van het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
3. Archeologische regiospecialisten.
4. Lokale contactpersonen van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland en/of andere amateur- en heemkundeverenigingen.

2.3 Geologie en bekende archeologische en historische waarden

Geologie en de geschiedenis van Zaandam

De binnenstad van Zaandam is, doordat het bewoond gebied is, op zowel de bodemkaart van Nederland als de geomorfologische kaart van Nederland niet gekarteerd (afbeeldingen 3 en 4). Zaandam ligt echter in het midden van een gebied dat op de geomorfologische kaart beschreven wordt als “ontgonnen veenvlakte, al dan niet bedekt met klei of zand” (eenheid 2M46) en “ontgonnen veenvlakte met petgaten” (eenheid 2M47). Op de bodemkaart van Nederland wordt het omliggende gebied omschreven als “koopveengronden op veenmosveen” (eenheid hVs) en “weideveengronden op veenmosveen (eenheid pVs-II).

De Zaanstreek is een lange tijd een woest en drassig gebied geweest. De eerste tekenen van menselijk activiteit zijn voor het eerst aanwezig circa 600 voor Christus en duurt met enkele onderbrekingen tot circa 300 na Christus, toen het gebied weer drassiger werd. In het begin van de middeleeuwen bestond het gehele Zaangebied uit hoogveen dat onderdeel uitmaakte van het omvangrijke Hollandveencomplex van de Formatie van Nieuwkoop. De kans op prehistorische sporen in het onderzoeksgebied is dan ook aanwezig, zij het dat deze zich onder een vermoedelijk dik veenpakket bevinden. Vanaf de 11^e eeuw wordt het gebied systematisch ontgonnen. Deze ontginning heeft in grote mate het huidige landschap bepaald (Braam, 1993, 11-16).

De stad Zaandam is ontstaan rond de sluis Zaanderdam, waarna de stad ook is vernoemd. De naam Zaandam is een latere verbastering van Zaanderdam, zoals het gebied voorheen heette. De eerste vermelding van deze sluis is op een grafelijke rekening uit 1316. De rekening betreft een achterstallige betaling uit 1313, wat inhoudt dat de Zaanderdam al in 1313 bestond. Historici gaan er echter van uit dat deze dijk waarschijnlijk al aan het eind van de 13^e eeuw aanwezig moet zijn geweest. De eerste aanduiding van de plaats Zaanderdam komt voor in 1349 al is het goed mogelijk dat Zaandam al bestond rond het ontstaan van de dam (Braam, 1993, 11-16, 69).

Archeologisch onderzoek in de directe omgeving

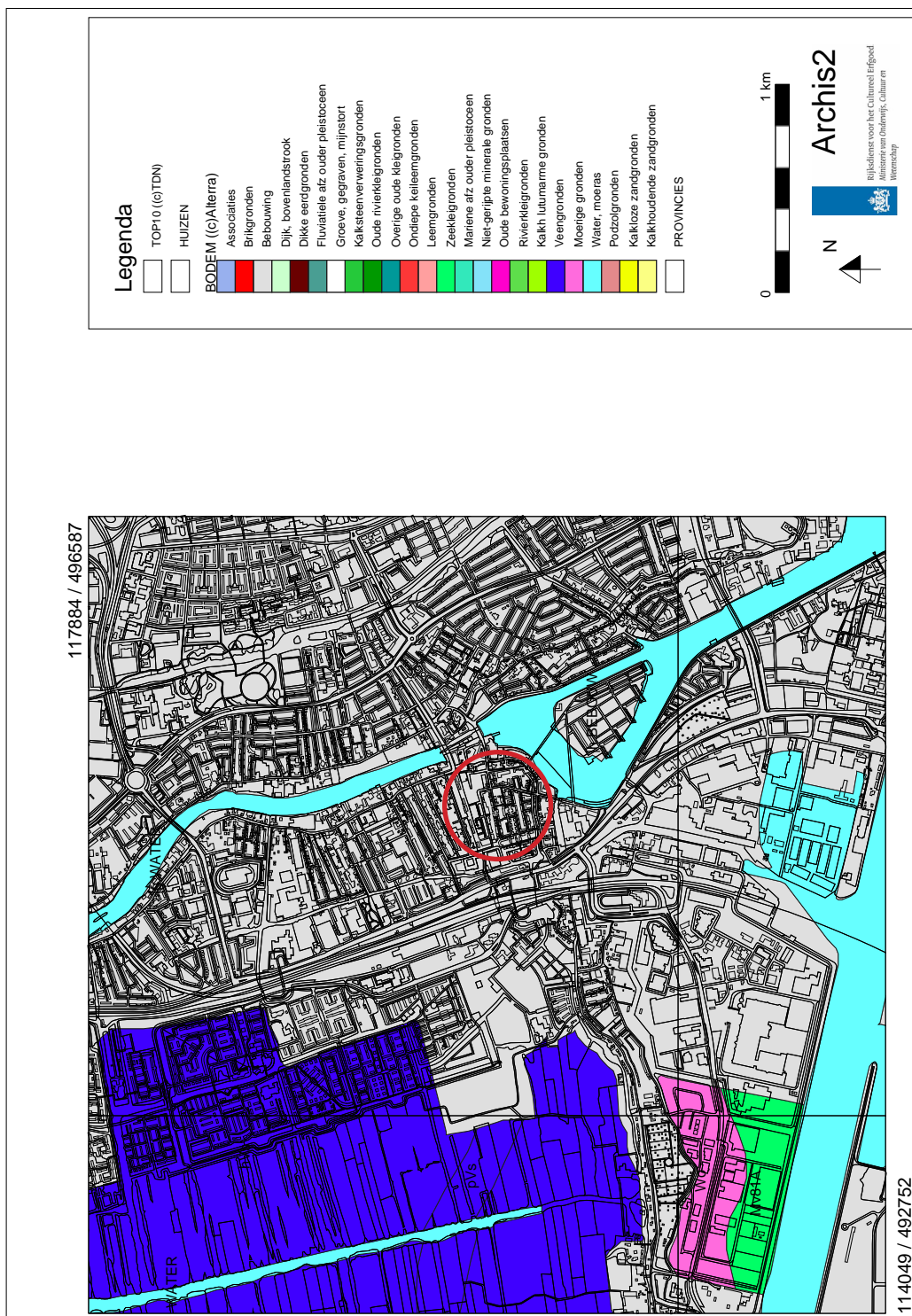
Het archeologisch informatiesysteem (ARCHIS2) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed biedt ons de nodige informatie. In de directe omgeving zijn er 7 voorgaande archeologische onderzoeken als onderzoeksmelding aangegeven (afbeelding 5).

Het dichtsbijzijnde archeologisch onderzoek is het proefsleuven onderzoek naar de in 1858 Gedempte Gracht (OMN 36988). Bij dit onderzoek zijn er 4 proefsleuven gegraven ter inventarisatie van de staat van de oude gracht en zijn vulling. Uit het onderzoek bleek dat de Gedempte Gracht een behoudenswaardige vindplaats is met een archeologisch interessante vulling van de gracht. De conservering van deze site scoorde hoog, doordat onder andere de beschoeiing nog aanwezig was (Griffioen, 2010, 16-19).

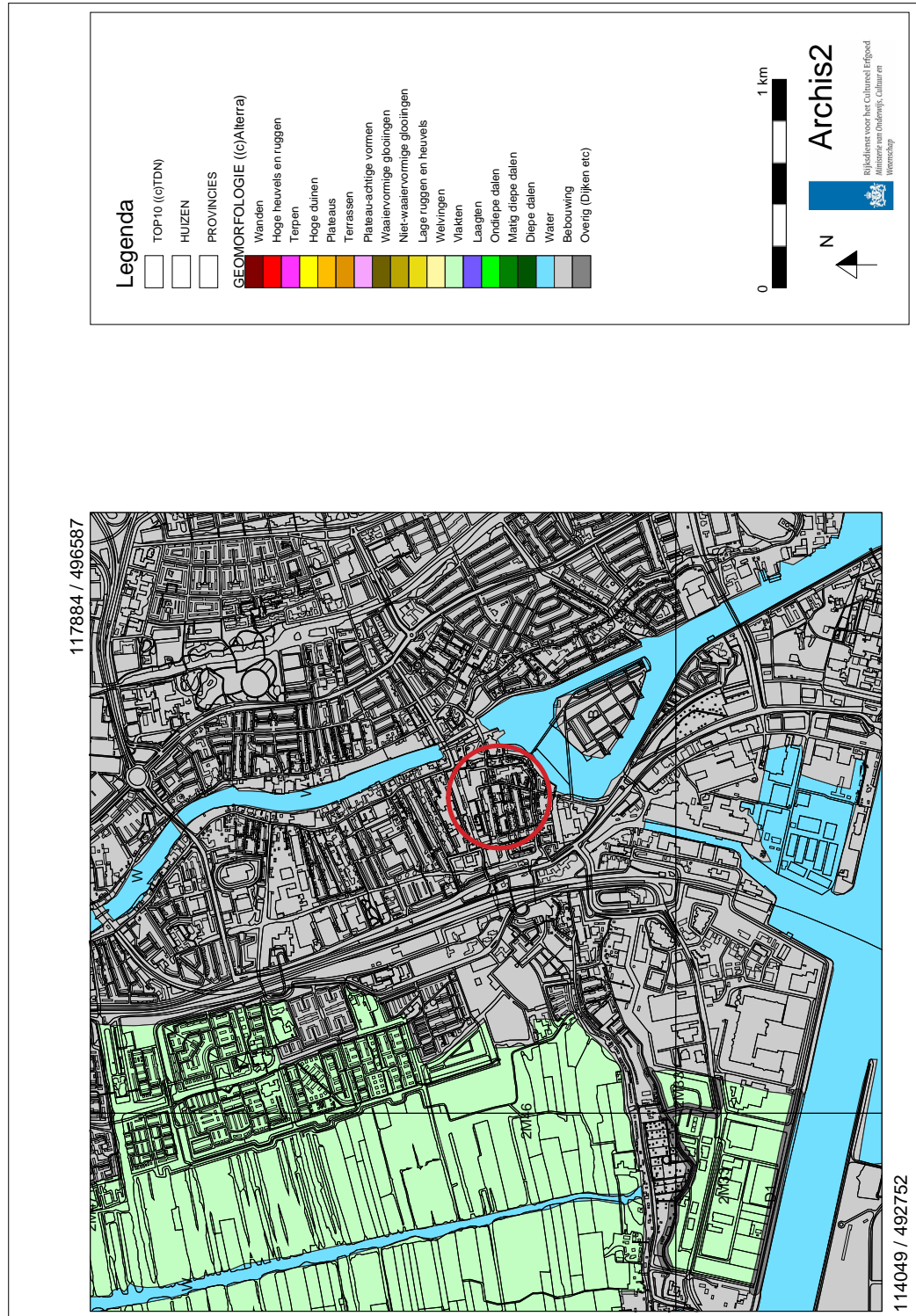
Ten zuiden van de Gedempte Gracht is er aan de Rozengracht een archeologisch onderzoek uitgevoerd naar aanleiding van de geplande bouw van woningen en bedrijfsruimte (OMN 8128). Datering van de gevonden complextypen zijn voor de nederzetting 450-1500 (XME) tot 1800 (1650-1850 NTB) en voor de industrie 1500-1650 (NTA) tot 1650-1850 (NTB)(ARCHIS2).

Nog verder naar het zuiden is er naar aanleiding van de aanleg van een bergbezinkbassin een proefsleuven onderzoek uitgevoerd aan de Jasykoffstraat (OMN 15565). Op deze site was de bodem grotendeels verstoord. Tot op de natuurlijke ondergrond, 1,8 meter onder het maaiveld, is 20^e eeuwse materiaal aangetroffen. De verstoring van de bodem is waarschijnlijk veroorzaakt door de sloop van de 19^e eeuwse bebouwing ter plaatse. Van deze bebouwing zijn ook geen resten van aangetroffen. Er zijn twee lagen met vondsten daterend uit de 18^e en 19^e eeuw teruggevonden. Beide lagen bevatten ook recent materiaal. In de onderste laag, 1,2 - 2,8 meter diepte, werden verscheidende vondsten gedaan waaronder een vrijwel gave buikwarmer en een stuk sierpleisterwerk. Geconcludeerd werd dat door de verstoring de archeologische waarde van het terrein beperkt is, maar er zijn wel vondsten teruggevonden van archeologische en museale waarden (van den Berg & Vaars, 2006, 8-13).

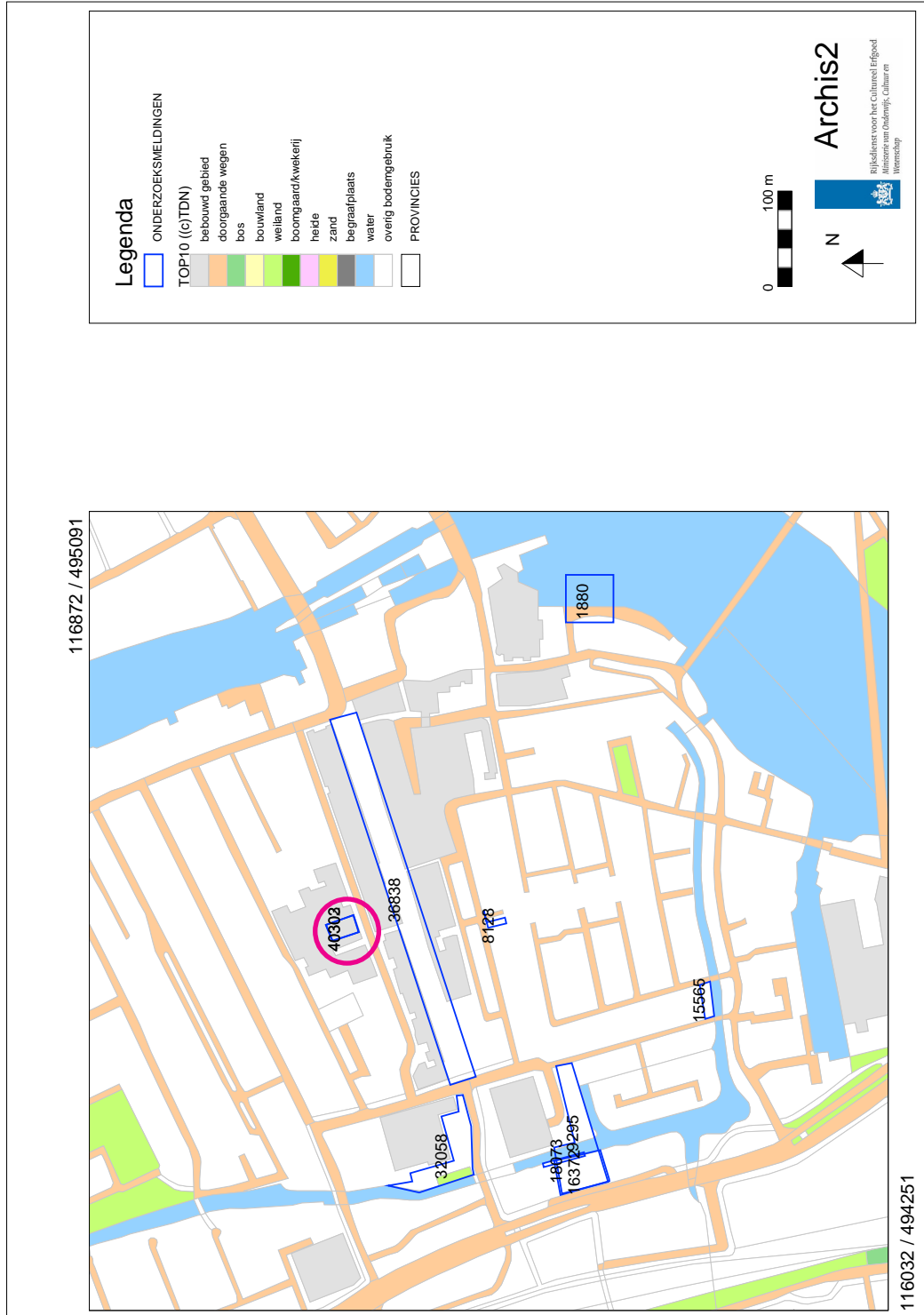
Ten westen van het onderzoeksgebied is er als gevolg van grondwerkzaamheden een archeologisch booronderzoek uitgevoerd (OMN 32058). Ten zuiden van onderzoeksmelding 32058 liggen nog twee onderzoeksmeldingen, OMN 16372 en OMN 18073. Onderzoeksmelding 16372 is een booronderzoek in de binnenstad. Na het bureauonderzoek naar het gebied werden er door de gemeentelijke archeoloog P. Kleij resten van menselijke activiteit vanaf de 17^e en 18^e eeuw verwacht. Het onderzoek bestond uit twee onderzoekslocaties binnen het onderzoeksterrein. Op de eerste onderzoekslocatie ten noorden van de parkeergarage zijn er geen aanwijzingen gevonden van menselijke activiteit. Op de tweede onderzoeklocatie zijn er vanaf het maaiveld tot een diepte van circa 1,40 meter intacte afvallagen aangetroffen. Afvallagen kunnen grote hoeveelheden vondstmateriaal bevatten en er moet rekening gehouden worden met een goede tot zeer goede conservering van organisch materiaal (van den Berg & Vaars, 2005, 6-8). De tweede onderzoeksmelding (OMN 18073) is een opgraving uitgevoerd door het ADC in verband met de bouw van tijdelijke bruggen. Hier is een werkput van 160 m² aangelegd (ARCHIS2).

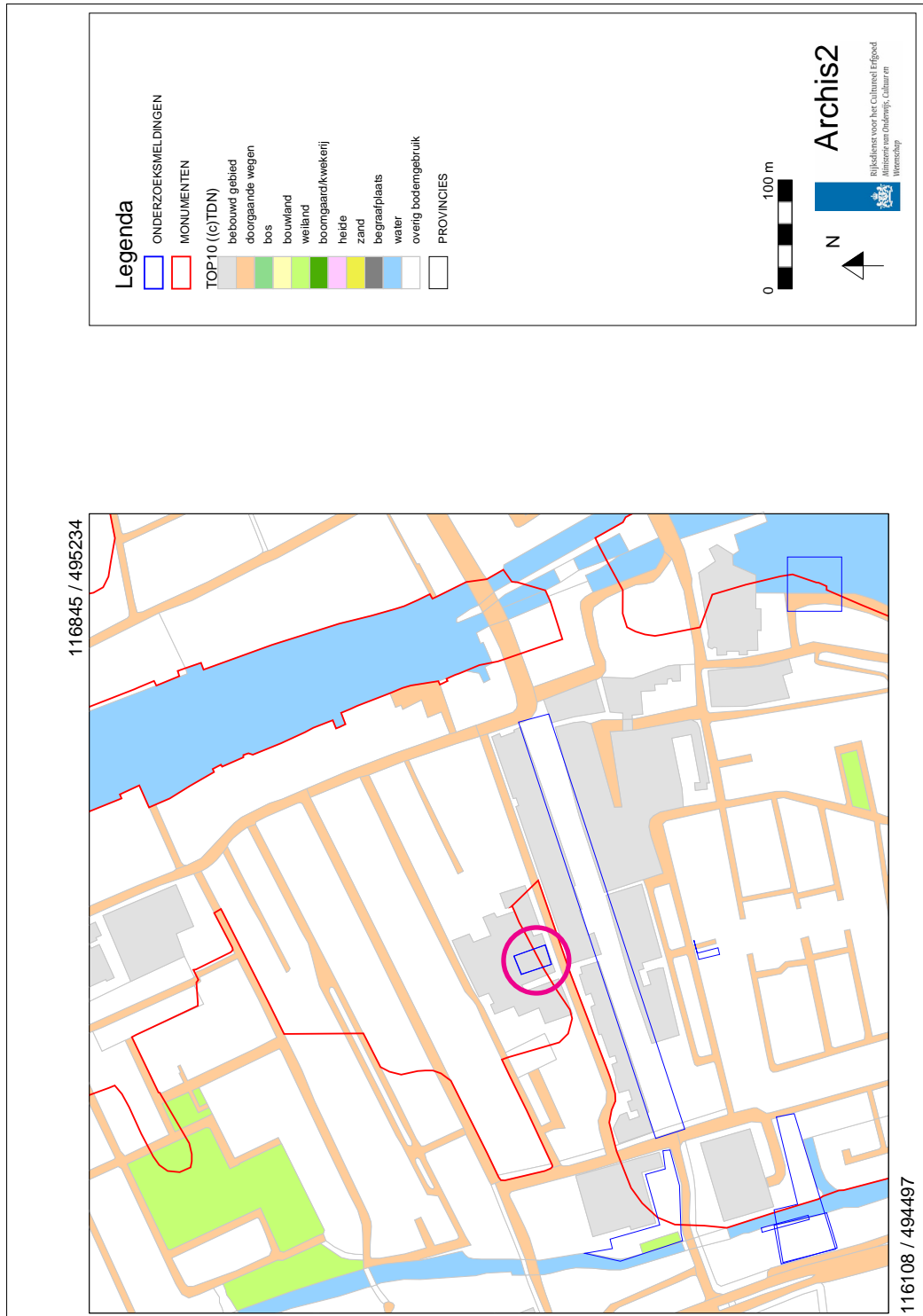
Afbeelding 3: Het onderzoeksgebied op de bodemkaart van Nederland (bron: Archis 2).

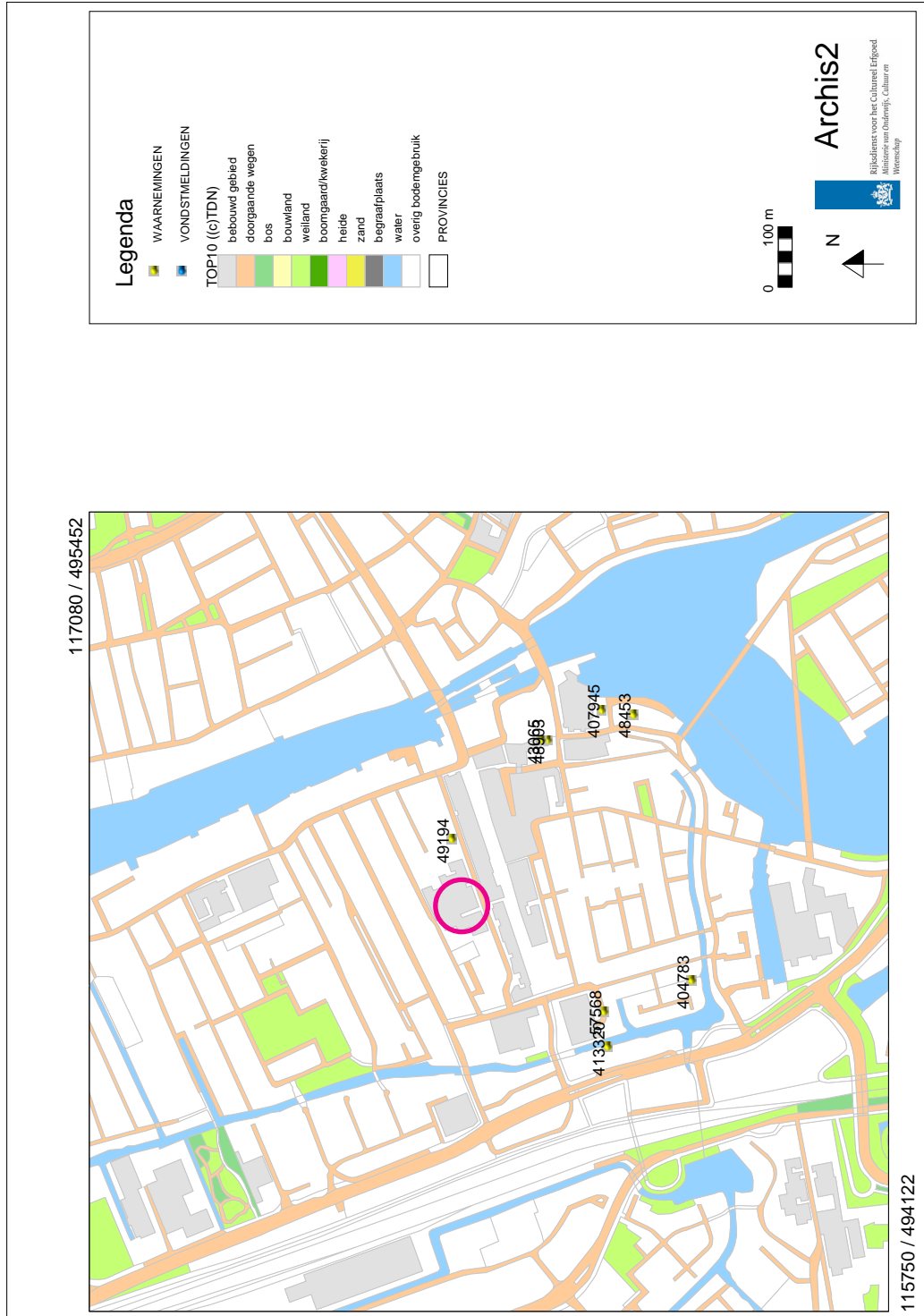
Afbeelding 4: Het onderzoeksgebied op de geomorfologische kaart van Nederland (bron: Archis 2).

Afbeelding 5: De onderzoeksmeldingen in de directe omgeving van onderzoeksgebied 40302 (bron: Archis 2).

Afbeelding 6: Het onderzoeksgebied op de topografische kaart met daarop de begrenzing van het monument 14639 (bron: Archis 2).

Afbeelding 7: Het onderzoeksgebied op de topografische kaart met daarop de archeologische waarnemingen (bron: Archis 2).

Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied is er een onderzoeksmelding gedaan als gevolg van grondwerkzaamheden en bodemsanering. Wat de onderzoeksmelding precies inhoudt is niet vermeld (ARCHIS2).

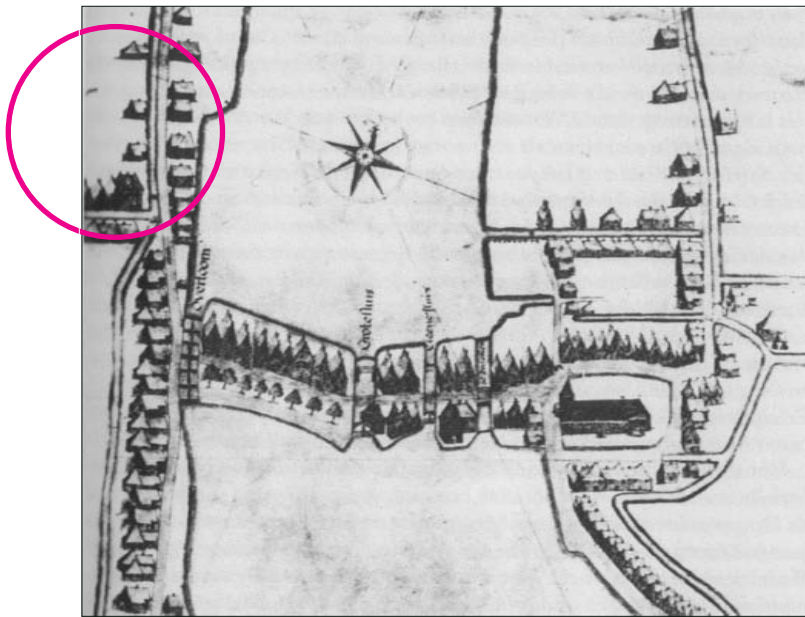
Op de monumentenkaart is te zien dat het onderzoeksgebied precies binnen de begrenzing van de historische kern ligt (monumentnummer 14639). De begrenzing van deze historische kern is bepaald op grond van een historische kaart uit 1849-1859. De historische kernen zijn van waarde doordat ze bestaan uit reeds aangetroffen of te verwachten aanwezigheid, zowel boven als onder de grond, van bouwhistorische resten en archeologische sporen en artefacten. Gezamenlijk geven deze sporen en resten informatie over de ouderdom en ruimtelijke ontwikkeling van de kern (afbeelding 6).

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn 8 archeologische waarnemingen gedaan (afbeelding 7). De dichtsbijzijnde waarneming is op de Vinkenstraat 30. Hier zijn oppervlaktevondsten tevoorschijn gekomen na de sloop van een 17^e eeuws pand (waarnemingsnummer 49194). De aard van de vondsten wordt niet vermeld. Waarnemingen 413320 en 57568 behoren tot de onderzoeksmelding van Rustenburg (32058). Het gaat hier om materiële cultuur uit de 18^e eeuw. Waarnemingsmelding nummer 43065 ligt ten zuidoosten van het onderzoeksgebied net naast waarnemingsmelding nummer 48903. Waarneming 43065 is gedaan na het afbreken van de panden die er toen stonden. De aard van de waarnemingen wordt in ARCHIS2 niet genoemd. Waarneming 48903 is een dijk/dijkvoet die zich bevindt op veen en klei. Op deze dijk is 17^e eeuws aardewerk gevonden en plavuizen op een schelplaag. Onder deze laag lag een zwartbruine woonlaag met 17^e eeuws materiaal. Dwars door deze laag is een bakstenen poer ingegraven. Boringen wezen uit dat er zich op een dieper niveau een grijze kleilaag bevindt. Waarneming 404783 behoort tot het onderzoek gedaan aan de Jasykoffstraat (OMN 15565). Het gaat hier om twee lagen met vondstmateriaal uit de 18^e en 19^e eeuw. Daarnaast is er in deze lagen ook materiaal uit de 20^e eeuw aangetroffen. Verder in het zuidoosten zijn nog twee waarnemingen gemeld. Waarneming 407945 beslaat de overblijfselen van 16^e, 17^e en 18^e eeuwse scheepshellingen te Hogendijk. Een van de vondsten dateert uit 1580 en toont aan dat er voor de aanleg van de Overtoom al schepen werden gebouwd aan de Voorzaan. Waarneming 48453 zijn restanten van een complex scheepswerven en bijbehorende bebouwing daterend van de 16^e eeuw tot aan de 20^e eeuw die zijn gedaan bij het opgraven van het gebied (ARCHIS2).

Historische kaarten

Een andere belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van oude kaarten kan een beeld gegeven worden van hoe de bebouwing zich door de eeuwen heen ontwikkelde. Hierbij dient te worden opgemerkt dat historisch kaartmateriaal vaak alleen een indicatie geeft van datgene wat er ooit gestaan heeft. Men dient rekening te houden met de onnauwkeurigheden als gevolg van het gebruik van eenvoudige meetmiddelen en methoden, selectie van af te beelden kaartelementen en esthetische afwegingen die kaarten mooier maakten dan de “werkelijkheid”. Historische kaarten zijn niet altijd op schaal getekend of bevatten meerdere delen die qua schaal van elkaar afwijken.

Ook werden kaarten veelvuldig gekopieerd waardoor foute gegevens of gedateerde informatie op een nieuwe kaart terecht kwamen. Zelfs bij kaarten die op het kadasterplan van omstreeks 1832 gebaseerd zijn (welke over het algemeen als zeer betrouwbaar beschouwd wordt), stelt men dat deze kaarten met voorzichtigheid gebruikt moeten worden (Margry, Ratsma & Speet, 1987, 43). De in dit rapport aangegeven onderzoeksgebieden op historische kaarten en de daaruit ontleende informatie moet dan ook gezien worden als een benadering in plaats van een vaststaand feit.

Afbeelding 8: Voorstelling van de Hogendam en directe omgeving, midden 17e eeuw (naar Claes Vastersz. Sierp, 1648). Het onderzoeksgebied valt net buiten de kaart. Het noorden is boven en de afbeelding is niet geschaald (bron: Braam, 1993, 131).

Het onderzoeksgebied, Vinkenstraat (46), is de eerste straat ten noorden van de Gedempte Gracht die hieraan evenwijdig loopt. Hoe oud deze straat is is niet bekend. Het Vinkenpad, dat later Vinkenstraat wordt, is genoemd in een padreglement uit 1672. Dit padreglement was waarschijnlijk niet het eerste padreglement. De straat is een “voornaam pad” dat naar een bewoner of eigenaar is vernoemd (Woudt & Woudt, 1991, 737-738). Op de kaart uit 1648 is het begin van de Gedempte Gracht te zien, maar er zijn geen aanwijzingen voor een weg ten noorden hiervan (afbeelding 8). Het onderzoeksgebied zelf valt net buiten de kaart. De straat en de bebouwing zijn wel zichtbaar op een historische kaart uit 1745 (afbeelding 9).

De kadasterkaart, te weten het minuutplan daterend uit 1811-1832, geeft de Vinkenstraat en zijn percelen goed weer (afbeelding 10). In de bijhorende “oorspronkelijke aanwijzende tafel der grondeigenaren” van de gemeente Zaandam sectie F staat geschreven wie de eigenaar was van elk perceel en wat zijn beroep was. Het onderzoeksgebied beslaat de percelen 401 en 402 (afbeelding 11). Percelen nummer 400 en 401 behoren tot de heer Willem Bank die winkelier was. De percelen ernaast 402 tot en met 407 behoren tot de heer Reyert Bes, koopman. Het onderzoeksgebied was mogelijk ten tijden van 1811-1832 in gebruik als winkel en/of handeldskantoor. Op de kadasterkaart uit 1811-1832 is de gracht

voor de Vinkenstraat afgebeeld. Op een kadasterkaart uit 1941 is de gracht niet meer afgebeeld, wat betekend dat de gracht tussen 1832 en 1941 is gedempt (Gemeente archief Zaanstad). Wanneer de gracht precies gedempt is is niet zeker, maar hoogstwaarschijnlijk valt dit tegelijkertijd met het dichten van de Gedempte Gracht in 1857.

Op een bouwtekening uit 1959 staat de constructie voor de huidige bebouwing van het onderzoeksterrein weergegeven (bijlage 3). Waarschijnlijk is er in 1959 of kort er na het voorgaande pand gesloopt om plaats te maken voor het nieuwe gebouw. Op de voorgevel van het gebouw (volgens de bouwtekening) staat “garage Jan Does”. Later is het gebouw in gebruik genomen door de winkel “Koopgoedhal”.

Afbeelding 9: Een historische kaart uit het Kaartenboek *Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en Westfriesland 1745*. Het noorden is naar boven en de afbeelding is niet geschaald.

Afbeelding 10: Het onderzoeksgebied op de kadastrale kaart, minuutplan 1811-1832. Het noorden is boven en de afbeelding is niet geschaald (bron: www.watwaswaar.nl).

Afbeelding 11: Huidige kadasterkaart gecombineerd met de kadasterkaart, minuutplan uit 1811-1832. Perceel 46 valt over de oudere perceelen 401 en 402. Het noorden is boven en de afbeelding is niet geschaald (bronnen: www.watwaswaar.nl en www.kadaster.nl).

2.4 Verwachtingsmodel

Op basis van de geraadpleegde historische en archeologische gegevens, kan worden gesteld dat op het perceel Vinkenstraat 46, Zaandam een hoge kans bestaat op het aantreffen van archeologische sporen uit de 17^e, 18^e en 19^e eeuw. De kans is echter groot dat bij de aanleg van het huidige pand in 1957 een groot deel van de archeologische sporen is verstoord, omdat elders in de binnenstad is vastgesteld dat de archeologische sporen zich dicht onder het maaiveld bevinden.

In de directe omgeving van het onderzoeksterrein zijn archeologische waarnemingen gedaan en tevens al verscheidene archeologische onderzoeken uitgevoerd. De dichtstbijzijnde archeologische waarneming bevindt zich in dezelfde straat, namelijk Vinkenstraat 30. Uit de voorgaande onderzoeksmeldingen blijkt dat de conservering van sporen en vondsten in de omgeving zeer goed is ondanks dat sommige locaties zijn verstoord door 20^e eeuwse werkzaamheden. Het onderzoeksgebied valt binnen de historische kern en is al in de 18^e en mogelijk 17^e eeuw in gebruik geweest. Tevens is de kans op prehistorische sporen in het onderzoeksgebied ook aanwezig, zij het dat deze zich in het veen bevinden.

3. Booronderzoek

3.1 Doel en methoden van het onderzoek

Het primaire doel van een inventariserend veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van het gespecificeerde verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek (hoofdstuk 2). Daarnaast dienden de mate van verstoring van het terrein en diepteligging van eventuele aanwezige archeologische waarden worden vastgesteld. Hiertoe zijn er in het programma van eisen (Kleij, 2010) de volgende vragen opgesteld:

1. Het plangebied heeft een bodemkundige situatie die in archeologisch opzicht hoog scoort. In hoeverre is de ondergrond door agrarisch gebruik of ontgroning in de 20^e eeuw verstoord?
2. Welke archeologische sporen en artefacten zijn aanwezig?
3. Wat is de algemene datering van de archeologische resten?
4. Is er sprake van archeologische overblijfselen uit de periode middeleeuwen en postmiddeleeuwen of alleen maar postmiddeleeuwen?
5. Wat is de aard en de fysieke kwaliteit van de archeologische overblijfselen?
6. Bevinden zich nog (afval)kuilen en sloten in het gebied? Hoe zijn deze geconstrueerd en wat is de samenstelling van eventueel botanisch materiaal van de vulling van de bodems van de kuilen en zijkanten/oevers van de sloten?
7. Hoe is de samenstelling en de herkomst van de archeologische vondsten?
8. Tot welk(e) complextype(s) behoren de archeologische resten?
9. Kunnen aparte vindplaatsen onderscheiden worden en zo ja wat is hun begrenzing?
10. Wat is de ruimtelijke spreiding van sporen en structuren zowel horizontaal als verticaal?
11. Is er sprake van clustering van sporen en structuren binnen een vindplaats?
12. Kunnen meerdere bewoningsfasen onderscheiden worden?
13. Wat is de datering of looptijd van de archeologische vondsten en tot welke vondsttype of vondstcategorieën behoren zij?
14. Bevat de site overblijfselen die duiden op ambachtelijke activiteiten (molenindustrie, houtzagerij, traankokerij)?
15. Hoe verhoudt de site zich ten opzichte van analoge vindplaatsen uit dezelfde periode in de regio?
16. Wat is de relatie tussen de kreek en de archeologische vindplaatsen?
17. Wat is de relatie van de site met de rest van de omgeving?
18. In hoeverre vormt de realisatie van de geplande ontwikkeling een bedreiging voor de archeologische waarden?

Bij een archeologisch booronderzoek worden door middel van grondboringen bodemprofielen bestudeerd waarbij vooral gelet wordt op de aard, dikte en uitgestrektheid van (mogelijk) archeologisch interessante lagen. Behalve de stratigrafische informatie kan het opgeboorde materiaal ook aanwijzingen geven over de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. Dergelijke aanwijzingen kunnen bijvoorbeeld bestaan uit fragmenten aardewerk, stukjes houtskool of fosfaatvlekken. Daarnaast is ook de mate van antropogene verstoring en/of natuurlijke erosie van de bodem van belang. De boringen kunnen aanwijzingen geven over de aanwezigheid, verspreiding, omvang en diepteligging van eventuele archeologische resten. Er is een grote kans op de aanwezigheid

van archeologische overblijfselen als deze indicatoren met regelmaat in de boorkernen worden aangetroffen. Enkele vindplaatsen, zoals grafvelden en steentijdnederzettingen, zijn moeilijker te herkennen met een booronderzoek doordat er een mindere mate van spreiding in de vondstdichtheid. De onderzoeksmethode geeft derhalve een redelijke tot goede indicatie, maar zeker geen volledig uitsluitel over waar en hoeveel vindplaatsen zich op een bepaald terrein bevinden.

Bij dit onderzoek zijn er in totaal, zoals vereist in het programma van eisen, elf boringen gezet. De locatie van de elf boringen zijn afgebeeld op de kadastrale kaart (afbeelding 13). Er zijn enkele wijzigingen gemaakt in de ligging van de boorpunten zoals deze waren aangegeven in het programma van eisen. De redenen hiervoor zijn de kelder en smeerkelder in het gebouw, die het onmogelijk maakten om op bepaalde plekken binnen het perceel boringen te plaatsen (bijlage 2). De vloer van de onderzoekslocatie is bedekt met stelconplaten van beton of tegels met als gevolg dat eerst het beton moest worden verwijderd. In totaal is er 1 tegel weggehaald en zijn er 10 betonboringen met een diameter van 10 cm gezet door Chris Bloedjes van betonboor & zaagtechnieken te Assendelft. Vervolgens zijn er elf boringen gezet met een edelmanboor. Door de harde ondergrond was het niet mogelijk de guts te gebruiken.

De boringen zijn gezet tot verschillende dieptes, variërend van 55 tot 117 centimeter onder het maaiveld, waarbij elke boring stuitte op een te harde ondergrond, zoals rode bakstenen. Het rode veen, zoals vereist in het programma van eisen, is bij geen enkele boring bereikt doordat het niet mogelijk was dieper te boren.

Afbeelding 12: Foto van het onderzoeksterrein en de locatie van een aantal boringen. Kijkrichting is naar het noord-westen.

3.2 Resultaten

Direct onder de betonvloer, die bestaat uit stelconplaten, ligt een recent ophogingspakket, bestaande uit een aantal zandlagen. Dit pakket is toe te schrijven aan de huidige fundering van het gebouw. Het gaat hier om lagen 1, 2, 3, 8 en 9 (bijlage 4). De dikte van het pakket varieert tussen 25 en de 100 centimeter. Gemiddeld is deze laag 50 centimeter dik. Het pakket bestaat uit zandlagen met een groffe korrel. Het verschil tussen de lagen is enkel een klein kleurverschil. Deze lagen behoren tot hetzelfde pakket:

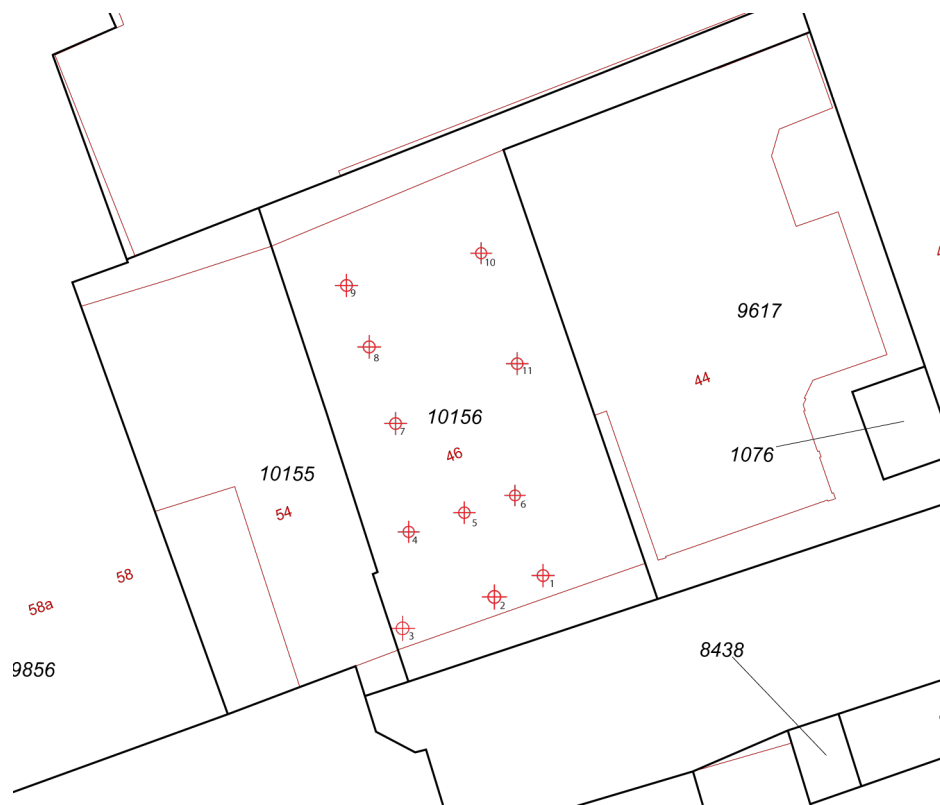
Zs1 lbr (schelp)
 Zs1 lbr- lgr gevlekt
 Zs1 gr
 Zs1 geTor
 Zs1 br + Zs1geTor gemengd

Onder het relatieve schone zand ligt een vieze kleilaag (laag 4). Deze laag is humeus, bevat houtskool, baksteenpuin en stinkt erg. Waarschijnlijk is deze laag vervuild met minerale olie. Deze laag is teruggevonden in boringen 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10 en 11. De laag is niet teruggevonden bij boring 1, doordat deze in het zand al is gestuikt. In boring 3 en 9 zijn twee lagen geïnterpreteerd als veen, maar die kunnen ook tot laag 4 behoren. Beide lagen stinken, zijn erg donker, humeus en rijk aan baksteenpuin, kiezels en soms cementbrokjes. In laag 4 zijn de archeologische vondsten gedaan. Het gaat om twee stukken aardewerk (roodbakkend en industrieel wit), glas (op de grens van deze laag en laag 7) en een stukje houtskool dat in boring 8 is gevonden. Het gaat hier waarschijnlijk om een puinlaag die is ontstaan bij het afbreken van de voorgaande bebouwing waarna bij de bouw van het huidige pand een nieuwe funderingspakket van zand is aangebracht. In boring 7 bevindt zich een laagje licht grijs zand met houtskool spikkels tussen de laag klei en het zand. Mogelijk is dit een overgangslaag tussen de twee lagen of is er een deel verrommelt. Na mate de kleilaag dieper gaat wordt deze zandiger maar bevat nog steeds veel puinresten.

Alle gezette boringen zijn relatief ondiep gestuikt op rode bakstenen of een andere verharding waardoor de boor niet verder kwam. Mogelijk ligt hier nog een fundering van de voorgaande bebouwing of is de puinlaag zo dicht dat het niet mogelijk is er doorheen te boren. Twee boringen, boring 3 en 8, hadden een roestlaagje in hun profiel. Bij boring 3 zat dit bandje op een diepte 63 tot 64 centimeter onder het maaiveld (-0,74 NAP) en bij boring 8 op 65 tot 66 centimeter onder het maaiveld (-0,92 NAP).

In boring 6 en 8 is er in laag 4, de olie houdende kleilaag met veel puin, brokken klei (Ks2 dbrTdgr) aangetroffen. Deze brokken zijn niet teruggevonden in de andere boringen.

In boring 11 is er onder de kleilaag of misschien in de kleilaag een laag vieze gele olieachtige smeer aangeboord. De boring is ook hier gestuikt op een harde ondergrond.

Afbeelding 13: De boorpunten op de kadastrale kaart. Het noorden is boven.

3.3 Beantwoording vraagstellingen

1. Het plangebied heeft een bodemkundige situatie die in archeologisch opzicht hoog scoort. In hoeverre is de ondergrond door agrarisch gebruik of ontgroning in de 20e eeuw verstoord?

Er is hoogstwaarschijnlijk geen sprake van ontgroning in de 20e eeuw. Er zijn tijdens het onderzoek geen sporen van verstoring door agrarisch gebruik aangetroffen. Wel is er sprake van ophoging in verband met de bebouwing die op het terrein staat. In 1959 is er een nieuw gebouw geplaatst. De sloop en de bouw van het nieuwe pand zullen gepaard zijn gegaan met verstoringen in de bodem.

2. Welke archeologische sporen en artefacten zijn aanwezig?

De archeologische sporen bestaan grotendeels uit ophogingslagen en een puinlaag. Uit de boringen zijn vier vondsten naar boven gekomen. Het gaat om een fragment van roodbakend aardewerk, een fragment industrieel wit aardewerk, glas en een houskoolbrokje.

3. Wat is de algemene datering van de archeologische resten?

Het vondstmateriaal dateert uit de 19e en 20e eeuw. De laag waar deze vondsten in gevonden zijn, laag 4, bevatte tevens kiezels. Kieselsteentjes komen pas sinds de 19e eeuw voor in grondlagen en bevestigen de datering van het vondstmateriaal. Hoogstwaarschijnlijk dateert deze laag uit 1959. De bovenliggende lagen zijn tegelijkertijd of jonger dan laag 4.

4. Is er sprake van archeologische overblijfselen uit de periode middeleeuwen en postmiddeleeuwen of alleen maar postmiddeleeuwen?

Tot de diepte die met de boor is bereikt zijn er geen sporen teruggevonden die ouder zijn dan de 19^e eeuw. Doordat het onmogelijk was dieper te boren was het niet haalbaar om vast te stellen of er oudere sporen onder deze diepte bevinden.

5. Wat is de aard en de fysieke kwaliteit van de archeologische overblijfselen?

Tijdens het onderzoek zijn vier vondsten aangetroffen. Twee zijn kleine fragmenten aardewerk (vnr 1 en 3). Daarnaast zijn er twee kleine fragmenten glas (vnr 2) en een brokje houtskool (vnr 4) aangetroffen. Het materiaal is erg klein en gefragmenteerd. Het materiaal komt uit een relatief jonge puinlaag. Deze laag is verstoord, waardoor de meeste resten gefragmenteerd zullen zijn. In de boringen zijn, onder de recente ophogingspakket, humeus materiaal teruggevonden van stro en takjes, dat aanduidt dat de conservingsomstandigheden voor organisch materiaal goed is.

6. Bevinden zich nog (afval)kuilen en sloten in het gebied? Hoe zijn deze geconstrueerd en wat is de samenstelling van eventueel botanisch materiaal van de vulling van de bodems van de kuilen en zijkanten/oevers van de sloten?

In het booronderzoek zijn geen duidelijke aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van kuilen, greppels of sloten in het plangebied.

7. Hoe is de samenstelling en de herkomst van de archeologische vondsten?

Tijdens het onderzoek zijn er vier vondsten gedaan bestaande uit twee fragmenten aardewerk, glasfragmenten en een brokje houtskool. Alle vondsten komen uit een kleilaag die daarnaast veel baksteenpuin, kiezels en mogelijk olie bevatte. Doordat deze laag zich direct onder recente ophogingslagen van zand bevindt lijkt het waarschijnlijk te gaan om een puinlaag die is ontstaan bij de afbraak van het voorgaande pand.

8. Tot welk(e) complextype(s) behoren de archeologische resten?

De resten betreffen restanten van huiswaren en bouw materiaal.

9. Kunnen aparte vindplaatsen onderscheiden worden en zo ja wat is hun begrenzing?

In het booronderzoek zijn geen aanwijzingen naar voren gekomen die duiden op verschillende vindplaatsen binnen het plangebied.

10. Wat is de ruimtelijke spreiding van sporen en structuren zowel horizontaal als verticaal?

Over het gehele terrein ligt een recent ophogingspakket bestaande uit verschillende zandlagen met een dikte van (25 tot 100 cm). Bij de twee boringen, 10 en 11, dicht gelegen bij de rechter zijgevel lijkt de ophogingspakket minder dik en enkel uit laag 1 te bestaan. Hier was de toelating van het licht binnen de onderzoekslocaties het slechts en zou mede verantwoordelijk kunnen zijn voor het niet onderscheiden van kleine kleurverschillen in het zand. Onder het ophogingspakket ligt een kleiige humeuze puinlaag met veel baksteenpuin, kiezels, houtskool soms nog takjes en stro (boring 5) die stinkt naar olie. Bij twee boringen lijkt er op deze hoogte een veenlaag te zijn geïnterpreteerd (boring 3 en 9). Het is niet uit te sluiten dat het hier toch om laag 4 gaat waarbij de mate van organische bestanddelen bij deze boringen de doorslag hebben gegeven voor de benaming veen. De dikte van de puinlaag is 20-40 centimeter en lijkt aan de onderkant geleidelijk zandiger te worden. Bij boringen 3, 4 en 6 zijn aan de onderzijde een zandige laag aangeboord. Elke boring is gestuikt op een te harde ondergrond. Bij boringen 1, 4, 5 en 7 is met

zekerheid te zeggen dat deze gestuikt zijn op rode baksteen. Bij andere boringen is het onduidelijk waarop gestuikt is. De diepte waarop de boringen zijn gestuikt verschilt van -0,73 NAP tot -1,31 NAP. Bij boring 11 is er onder laag 4 een smerige laag aangeboord die bestond uit gele dradige smeer. Het lijkt hier te gaan om vervuiling van de grond.

11. Is er sprake van clustering van sporen en structuren binnen een vindplaats?

Behalve de smeer (laag 14) aangetroffen in boring 4 is er geen sprake van clustering van sporen binnen het onderzoeksterrein.

12. Kunnen meerdere bewoningsfasen onderscheiden worden?

Er zijn de ophogingslagen voor de fundering van de recente bebouwing teruggevonden en een puinlaag die mogelijk is ontstaan bij de afbraak van het voorgaande pand bij de bouw van het huidige pand. Deze lagen dateren hoogstwaarschijnlijk bijna tegelijkertijd, in 1959.

13. Wat is de datering of looptijd van de archeologische vondsten en tot welke vondsttype of vondstcategorieën behoren zij?

De vier vondsten komen allemaal uit de puinlaag en dateren uit de 19^e of 20^e eeuw. Vondstnummer 1 bestaat een scherp roodbakkend aardewerk met loodglazuur. Roodbakkend aardewerk met loodglazuur heeft een looptijd vanaf ongeveer de 15^e eeuw tot de 19^e eeuw. Vondstnummer 2 bestaat uit twee glasfragmenten. Een fragment is transparant en de ander is doorzichtig geel. Vondstnummer 3 is een fragment industrieel wit aardewerk (17^e-19^e eeuw) en vondstnummer vier is een brokje houtskool (bijlage 7).

14. Bevat de site overblijfselen die duiden op ambachtelijke activiteiten (molenindustrie, houtzagerij, traankokerij)?

Er zijn geen overblijfselen aangetroffen die duidelijk op ambachtelijke activiteiten anders dan olie en smeer die met grote waarschijnlijkheid afkomstige zijn van de garage die in de 20^e eeuw op het perceel stond.

15. Hoe verhoudt de site zich ten opzichte van analoge vindplaatsen uit dezelfde periode in de regio?

De resultaten van het onderzoek zijn te beperkt om deze vraag afdoende te beantwoorden. Hiervoor is een te gering oppervlak onderzocht en reikten de boringen niet diep genoeg.

16. Wat is de relatie tussen de kreek en de archeologische vindplaatsen?

De resultaten van het onderzoek zijn te beperkt om deze vraag afdoende te beantwoorden. Hiervoor is een te gering oppervlak onderzocht en reikten de boringen niet diep genoeg.

17. Wat is de relatie van de site met de rest van de omgeving?

Het onderzoeksgebied maakt onderdeel uit van een bewoningslint langs de Zaan dat parallel ten noorden van de Gedempte Gracht loopt.

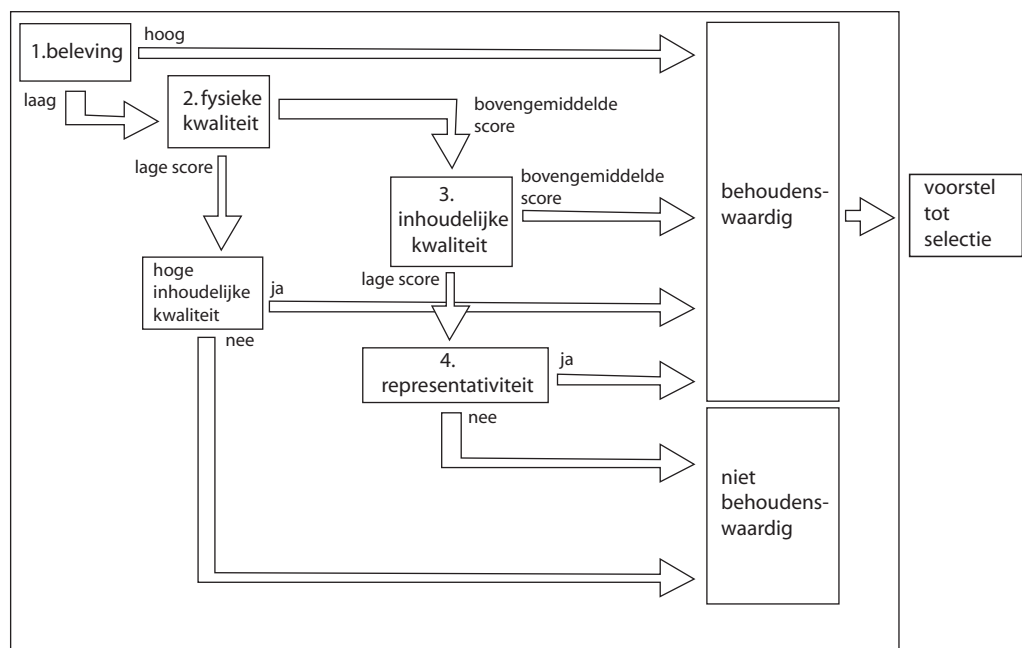
18. In hoeverre vormt de realisatie van de geplande ontwikkeling een bedreiging voor de archeologische waarden?

Bij de boringen zijn enkel archeologische resten van de 20^e en mogelijk 19^e eeuw aangetroffen. De bodemlagen die gedocumenteerd zijn bij de boringen dateren allen uit de 20^e eeuw. Er is echter niet uit te sluiten dat op een dieper niveau (onder 1-1,25 meter onder het maaiveld) archeologische waarden bevinden. De geplande ontwikkeling, de bouw van de fietsenstalling, zal het grootste gedeelte van het oppervlak niet vergraven (enkel

stelcomploten verwijderen). Hierdoor zullen eventuele archeologische waarde die dieper liggen dan 1,25 meter onder het maaiveld niet worden aangetast.

3.4 Waardering

De bij een inventariserend onderzoek aangetroffen archeologische resten dienen aan de hand van een drietal waarden (beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit) in een aantal stappen te worden gewaardeerd. Het schema is weergegeven in afbeelding 14. Op basis van de scores van deze waarden zal vervolgens een waardestelling van de vindplaats worden gegeven, waarbij de procedure, zoals schematisch weergegeven op afbeelding 15, zal worden gevolgd. De uitkomst van de waardestelling bepaald of de vindplaats al dan niet behoudingswaardig is. Wanneer hier hoger dan 7 punten wordt gescoord is het terrein behoudingswaardig, maar ook indien één van de inhoudelijke criteria hoog (3 punten) scoort is het terrein in principe behoudenswaardig.

Afbeelding 14: Waarderingschema

Hier volgt de waardering van het plangebied Vinkenstraat 46 te Zaandam:

Beleving:

- *Schoonheid*: Doordat er geen sprake is van zichtbare overblijfselen is het criteria schoonheid niet relevant.
- *Herinneringswaarde*: Er zijn geen feitelijke historische gebeurtenissen die verbonden kunnen worden met de onderzoekslocatie, met uitzondering van de bouw van het huidige pand in 1957. De historische waarde van de vindplaats wordt laag gewaardeerd.

Fysieke kwaliteit:

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen gaafheid en conservering. Gaafheid is de mate van niet verstoord zijn en de stabiliteit van de fysieke omgeving. Conservering is de mate waarin het archeologisch vondstmateriaal bewaard is gebleven.

· *Gaafheid:* De bovenste ophoginglaag (recent) van 50- 100 centimeter onder het maaiveld is relatief onverstoorde. Hieronder ligt echter een dikke puinlaag, waar de bodem verstoord is. Hoe diep deze verstoring zich voortzet is niet met zekerheid te zeggen doordat de boringen elk gestuikt zijn en er een maximale diepte van 1,20 meter onder het maaiveld is bereikt. Of er onder dit pakket onverstoorde bodemlagen aanwezig zijn is niet met zekerheid te zeggen. De score voor gaafheid is laag tot middel

· *Conservering:* Er is aardewerk, glas en organisch materiaal in de vorm van stro en takjes aangetroffen. Er is geen bot of metaal teruggevonden bij de boringen. De score voor conservering varieert voor verschillende vondstcategorieën. De grond is tevens vervuild met smeer/olie. Door de hoge waterstand zal metaal slecht geconserveerd zijn, maar organisch materiaal is wel goed geconserveerd. De score is middelmatig.

Inhoudelijke kwaliteit:

De inhoudelijke kwaliteit van de planlocatie wordt bepaald door de criteria zeldzaamheid, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit.

· *Zeldzaamheid:* Bij het booronderzoek zijn enkel bodemlagen uit de 20^e eeuw aangetroffen. Of er op diepere niveaus mogelijk oudere resten aanwezig zijn is niet met zekerheid te zeggen. Het gaat hier om resten van bewoning langs het bewoningslint van Zaandam. In een proefsleuvenonderzoek aan de Gedempte Gracht (in 2010) zijn ook ambachts- en handelactiviteiten en bewoningssporen onderzocht. Deze sporen liggen niet enkel binnen de planlocatie maar bevinden ook in de nabije omgeving. Hierdoor is de score van zeldzaamheid laag.

· *Informatiewaarde:* De aangeboorde lagen bevatten geen belangrijke archeologische informatie. Informatie die mogelijk op een dieper niveau aanwezig is, is onbekend en daardoor niet te waarderen. Deze eventuele dieperliggende waarden zullen door de plannen niet worden verstoord. Daarnaast is de planlocatie niet de enige locatie in de omgeving die onderdeel uitmaakt van het oude bewoningslint waardoor dit ook niet de enige locatie is die informatie over de bewoningsgeschiedenis kan geven. De score voor informatiewaarde is laag.

· *Esemblewaarde:* De esemble- of contextwaarde wordt bepaald door de meerwaarde die aan een terrein wordt toegekend op grond van voorkomen van vergelijkbare terreinen uit dezelfde en opeenvolgende periode(n) in de regio, alsook de gaafheid van het fysisch geografische en historisch-geografische landschap waarbinnen het terrein ligt. Binnen de Zaanstreek en Zaandam zijn relatief veel vergelijkbare terreinen te vinden, waarvan enkele, zoals de Gedempte Gracht, in de afgelopen jaren zijn onderzocht. Het fysische geografische landschap is echter niet geheel gaaf. De esemblewaarde is middelmatig tot laag.

· *Representativiteit:* is niet van toepassing

Doordat de archeologische resten niet zichtbaar zijn in het landschap wordt in het waarderingsproces enkel gekeken naar de fysieke en inhoudelijke kwaliteit. Beide scores laag tot middelmatig. De planlocatie wordt om deze reden niet tot een behoudingswaardige locatie gewaardeerd.

waarden	criteria	scores		
		<i>hoog</i>	<i>midden</i>	<i>laag</i>
beleving	schoonheid	nvt		
	herinneringswaarde			x
fysieke kwaliteit	gaafheid			x
	conservering		x	
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid			x
	informatiewaarde			x
	ensemblewaarde			x
	representativiteit	nvt	nvt	nvt

Afbeelding 15: Waarderingstabel

4. Advies

In totaal zijn er binnen het plangebied 11 boringen gezet. Elke boring is gestuikt, waardoor er slechts een maximale diepte van 1,17 centimeter onder het maaiveld is bereikt. De bodemlagen die tot deze diepte zijn aangeboord bestaan uit recente ophogingspakketten van zand en een kleiige puinlaag met kiezels, humus, olie en takjes. Het gaat hier om een puinlaag met restanten van de afbraak van de voorgaande bebouwing. Het huidige pand is in 1959 geplaatst, waarbij de voorgaande bebouwing is gesloopt en de grond voor de huidige fundering is opgehoogd.

Het advies luidt, na overleg met gemeentelijk archeoloog dhr. P. Kleij, dat bij een verstoring van minder dan 75 centimeter onder het maaiveld (-0,90 NAP) geen archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk is. Gaan de verstoringen dieper dan 75 tot 1,25 meter onder het huidige maaiveld (-0,90 tot -1,40 NAP) zal een archeologische begeleiding moeten worden uitgevoerd. Zal de verstoringen dieper gaan dan 1,25 meter onder het huidige maaiveld (-1,40 NAP) zal de bodem moeten worden gesaneerd en zal er een archeologisch proefsleuvenonderzoek moeten plaats vinden. Indien er geheid wordt is er geen vervolgonderzoek noodzakelijk, zolang de geheide oppervlakte niet meer dan 5% van de totale oppervlakte beslaat.

5. Literatuur

Berg, G.T.C. van den & J.P.L. Vaars, 2005: Archeologisch booronderzoek parkeergarage Rustenburg, Zaandam, gemeente Zaanstad, *Hollandia reeks 73*, Zaandijk.

Berg, G.T.C. van den, & J.P.L. Vaars, 2006: Inventariserend veldonderzoek (proefsleuvenonderzoek) Jasykoffstraat, bergbezinkbassin, Zaandam, gemeente Zaanstad, *Hollandia reeks 96*, Zaandijk.

Braam, A. van, 1993: *Zaandam in de middeleeuwen*, Hollandse studiën, Hilversum.

Gemeente Zaanstad, 2006: *Cultuurhistorische waarden kaart Zaanstad*.

Griffioen, A., 2010: Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven (IVO-P) op de Gedempte Gracht te Zaandam (gemeente Zaanstad), *Hollandia reeks 283*, Zaandijk.

Kleij, P. 2010: *Programma van Eisen, Inventariserend veldonderzoek door middel van boringen Jan de Bouwmeesterstraat, Zaandam gemeente Zaanstad*, Zaanstad.

Margry, P.J. & P. Ratsma, B.M.J. Speet, 1987: *Stadsplattegronden. Werken met kaartmateriaal bij stadshistorisch onderzoek*, Hilversum, 43.

Woudt, J.P. & K. Woudt, 1991: *Encyclopedie van de Zaanstreek*, Wormerveer.

Kaartmateriaal

Kaartenboek Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en Westfriesland 1745, Canaletto, Alphen aan de Rijn, 1970.

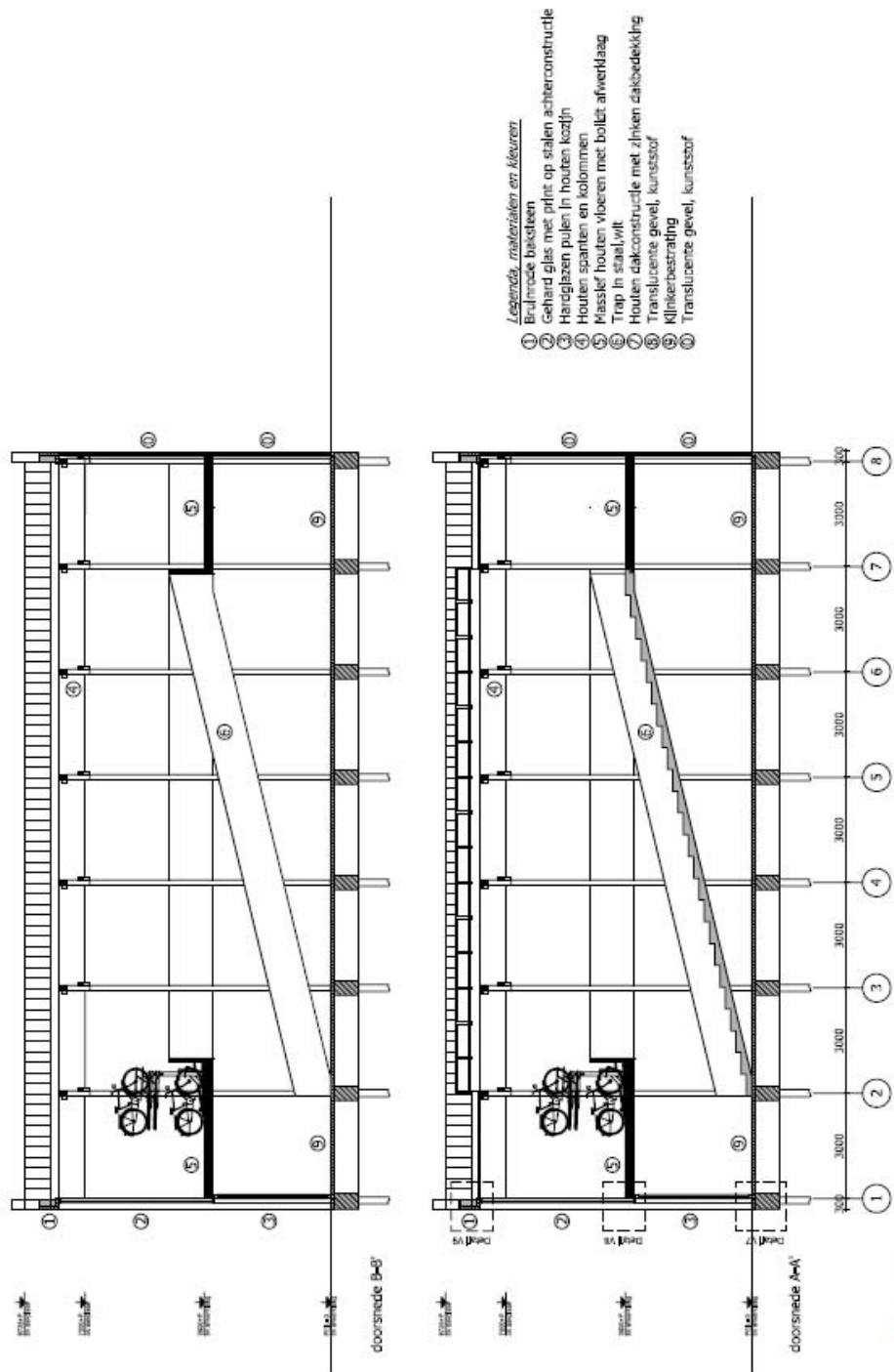
Digitale bronnen:

Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS2): <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>

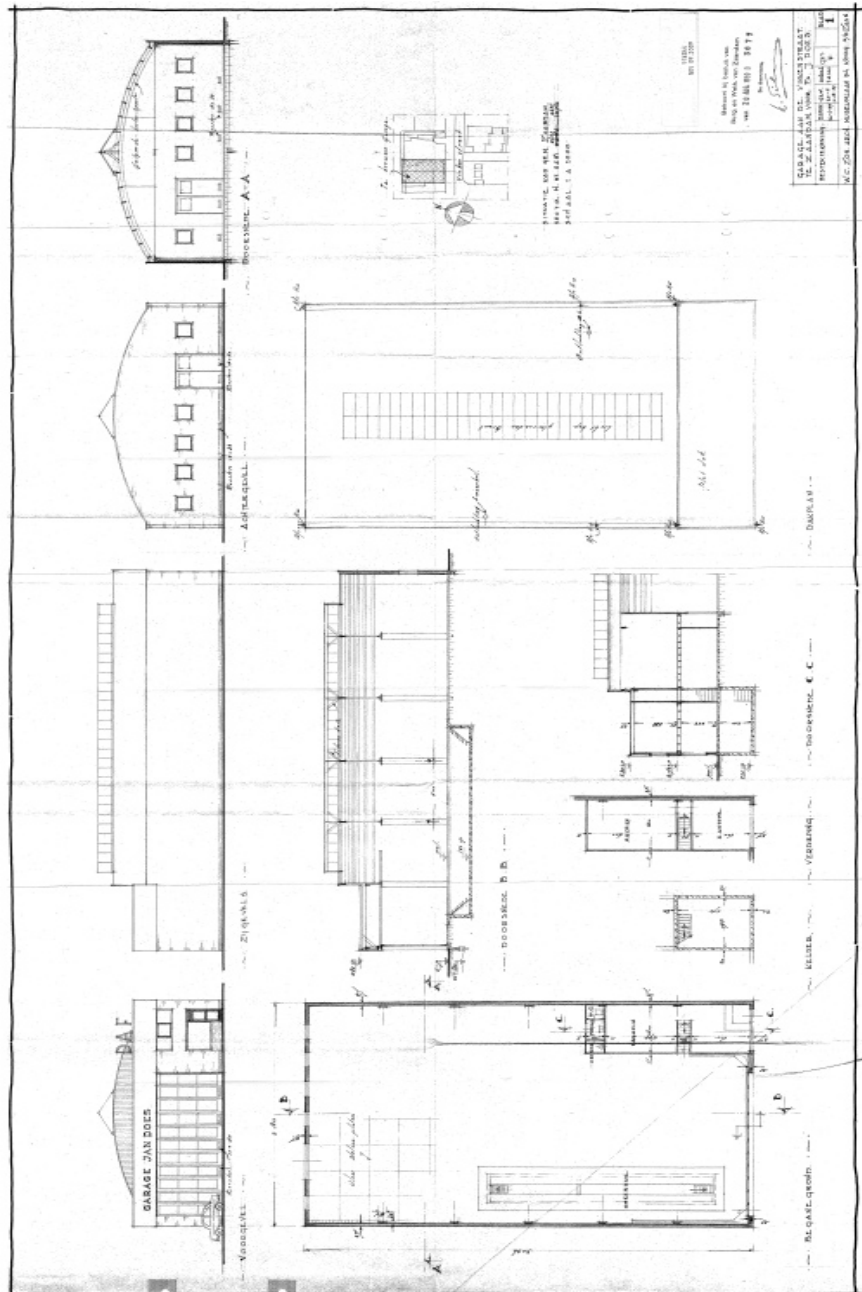
Gemeente archief Zaanstad: http://www.zaanstad.nl/bpo/publ_diensten/gaz/

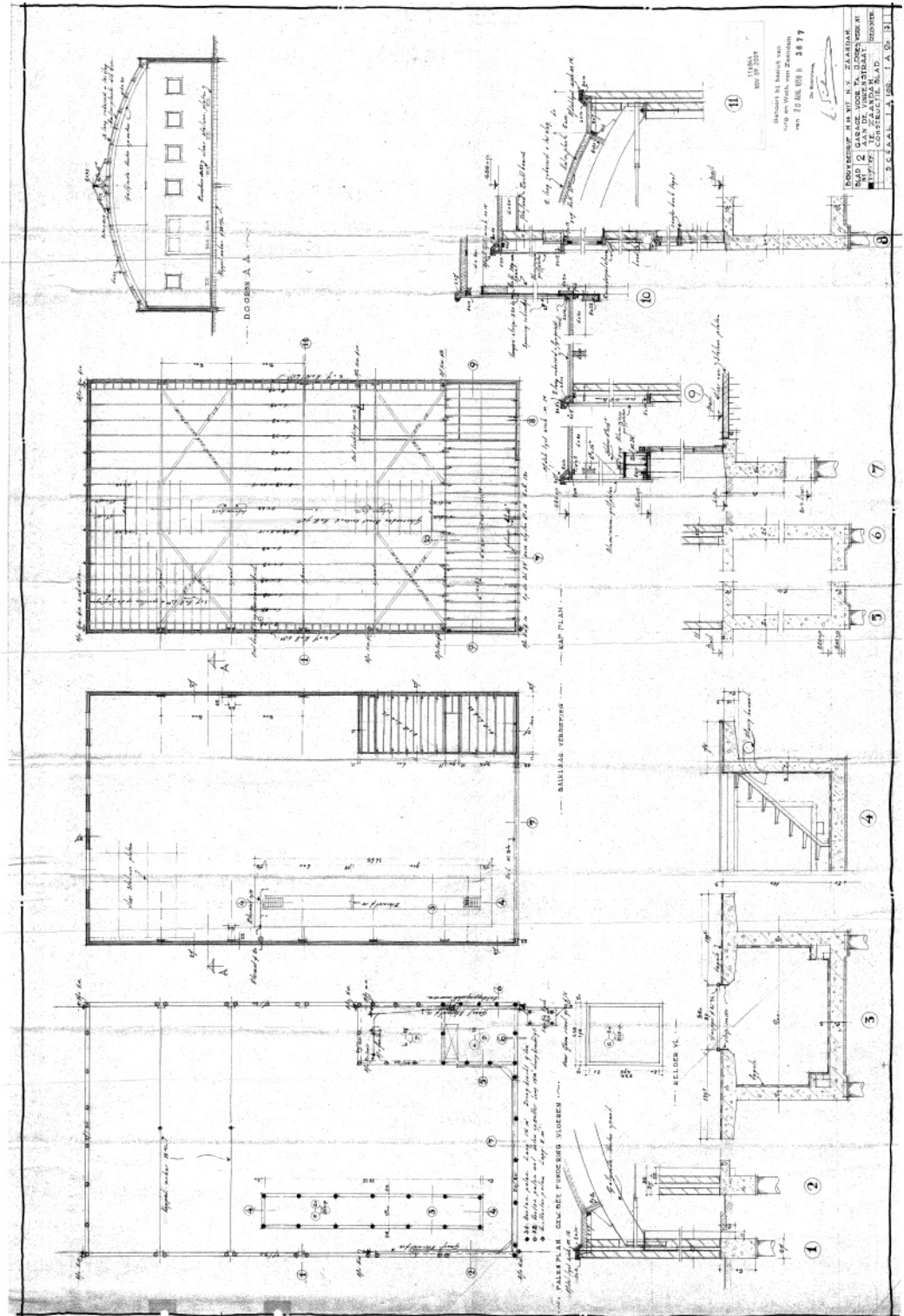
www.watwaswaar.nl

----- Voorontwerp Vinkenstraat 46 - 22-02-2010 -----

Bijlage 2: Bouwplannen huidige bebouwing

Bijlage 3: Kadastrale uittreksel

Uittreksel Kadastrale Kaart

<p>Deze kaart is noordgericht</p> <p>12345 Perceelnummer</p> <p>25 Huisnummer</p> <p>— Kadastrale grens</p> <p>— Voorlopige grens</p> <p>— Bebouwing</p> <p>— Overige topografie</p> <p>Voor een eensluitend uittreksel, AMSTERDAM, 6 april 2010 De bewaarder van het kadaster en de openbare registers</p>	<p>Schaal 1:500</p> <p>Kadastrale gemeente ZAANDAM</p> <p>Sectie K</p> <p>Perceel 10156</p> <p>Aan dit uittreksel kunnen geen betrouwbare maten worden ontleend. De Dienst voor het kadaster en de openbare registers behoudt zich de intellectuele eigendomsrechten voor, waaronder het auteursrecht en het databankrecht.</p>	
---	---	--

Bijlage 4: Boorstaten

Boring 1:

NAP-hoogte maaiveld: -0,15 m

0-4,5 cm	tegel
4,5- 45	Zs1 lbr grof +schelp (recent)
45-57	Zs1 lbr + Zs1 lgr gevlekt
57	gestuikt op rode baksteen
B.B.	

Boring 2:

NAP-hoogte maaiveld: -0,14

0- 12 cm	Beton (stelconplaat)
12- 47	Zs1 lbr + schelp (recent)
47- 68	Zs1 Lgr + schelp , Zs1 lbr + schelp gemengd
68- 107	Zs1 gr grof
107- 117	Ks1 dgr + vermengd met hk + olie + bks puntjes 2, stinkt naar olie
117	Gestuikt op iets hards
B.B.	

Boring 3:

NAP-hoogte maaiveld: -0,11 m

0-12,5 cm	Beton (stelconplaat)
12,5- 61	Zs1 lbr + schelp + houtpulp
61-63	Zs1 br-dbr gemengt, verrommeld + bstpuin grotere brokken maar minder
63-64	Oerbandje
64- 68	Zs1 gr + olie +bst puin2
68- 82	Vk1 dbrTzw
82-93	Kz1 dbrTdgr h1 +bst puin 2+ aw + (V1)
93-104	Zs1 dgr grof + kiezel + gls + schelp + bst puin 1(V2)
104	Gestuikt op iets hards
B.B.	

Boring 4:

NAP-hoogte maaiveld -0,12 m

0-12,5 cm	Beton (stelcomplaat)
12,5-47	Zs1 lbr+ schelp
47- 54	Zs1 geTor (grof)
54- 75	Zs1 br en Zs1 or gemengd + ns stukjes
75- 78	Zs1 dgr met zw vlekjes en puin2
78	Gestuikt op bkst rood (fundering?)
B.B.	

Boring 5

NAP-hoogte maaiveld: -0,13 m

0-12,5 cm	Beton (stelconplaat)
12,5- 58	Zs1 lbr + schelp
58-61	Zs1 lgr grof + h spikkels
61-72	Zs1 br en Zs1 or gemengd
72-85	Kz1 dbrTdgr h1 + ht +bst puin2 ge en ro bst + kiezels + takjes + stro (V3 op -85 cm)
85-94	Kz3 gr + houtsnippers
94	Gestuikt op baksteen rood (fundering?)

Boring 6

NAP-hoogte maaiveld: -0,13 m

0-12,5 cm	Beton (stelconplaatn)
12,5-25	Zs1 lbr + schelp
25- 51	Zs1 geTor (grof)
51-65	Kz1 dbrTdgr h1 + bst puin2 ge en ro
65- 68	Klei brok ks2 dbrTdgr
68-71	Zs1 dgr
71	Gestuikt op iets hards
B.B.	

Boring 7

NAP-hoogte maaiveld: -0,17

0-12,5 cm	Beton (stelconplaten)
12,5-35	Zs1 lbr + schelp
35-60	Zs1 geTor (grof)
60-72	Zs1 lgr + h spikkels
72-80	Kz1 dbrTdgr h1 + ht +bst puin2 ge en ro bst + kiezel
80-90	Kz1 dbr h1 + bst puin2
90	Gestuit op bst rood
B.B.	

Boring 8:

NAP-hoogte maaiveld: -0,27 m

0-10,5 cm	Beton (stelconplaten)
10,5-35	Zs1 libr + schelp
35-65	Zs1 geTor
65-66	Oerbandje
66-80	Kz1 dbrTdgr h1 + takjes (V4 op 82 cm)
(68-70)	(klei brok ks2 dbrTdgr)
80-85	Brok bst ro
85	Gestuikt op iets hards

Boring 9:

NAP-hoogte: -0,22 m

0-12 cm	Beton (stelconplaat)
12-68	Zs1 lbr + schelp
68-112	Vk1 dobr + Sz1 gr gemengd/brokkig + cement met kiezels + schelp + kiezels
112	Gestuikt op iets hards
B.B.	

Boring 10:

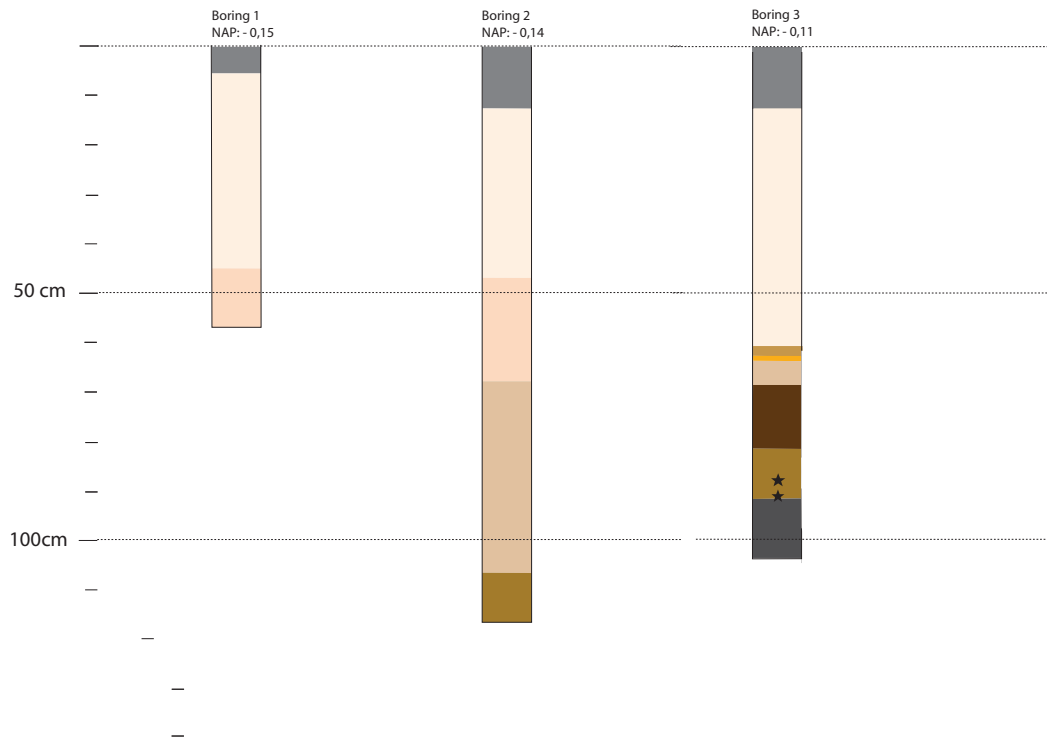
NAP-hoogte maaiveld: -0,20 m

0- 11 cm	Beton (stelconplaat)
11-25	Zs1 lbr + schelp
25-55	Kz1 dbr h1 + puin ro bst + cement + schelp
55	Gestuikt op iets hards
B.B	

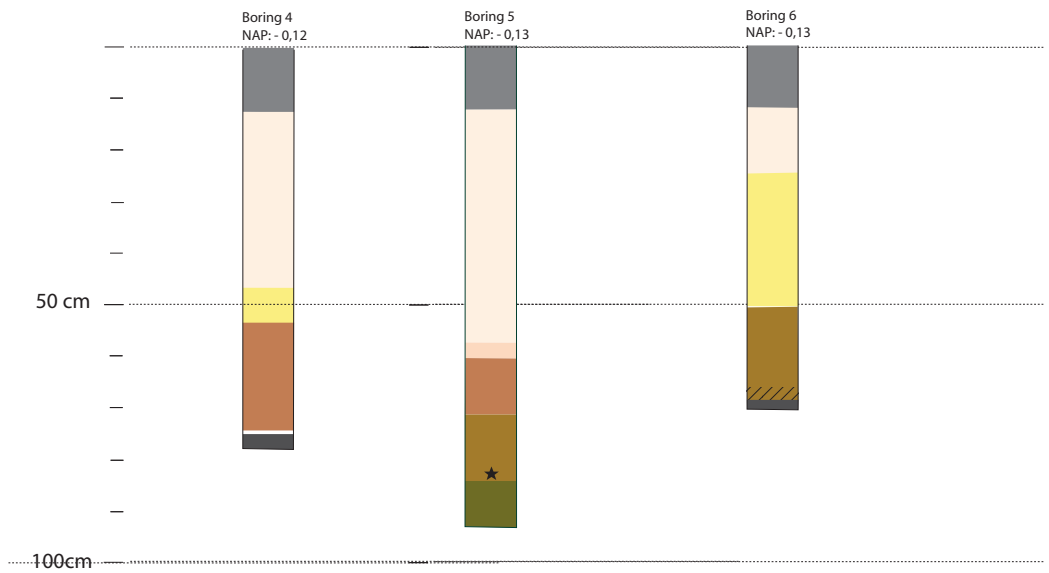
Boring 11:

NAP-hoogte maaiveld: -0,26 m

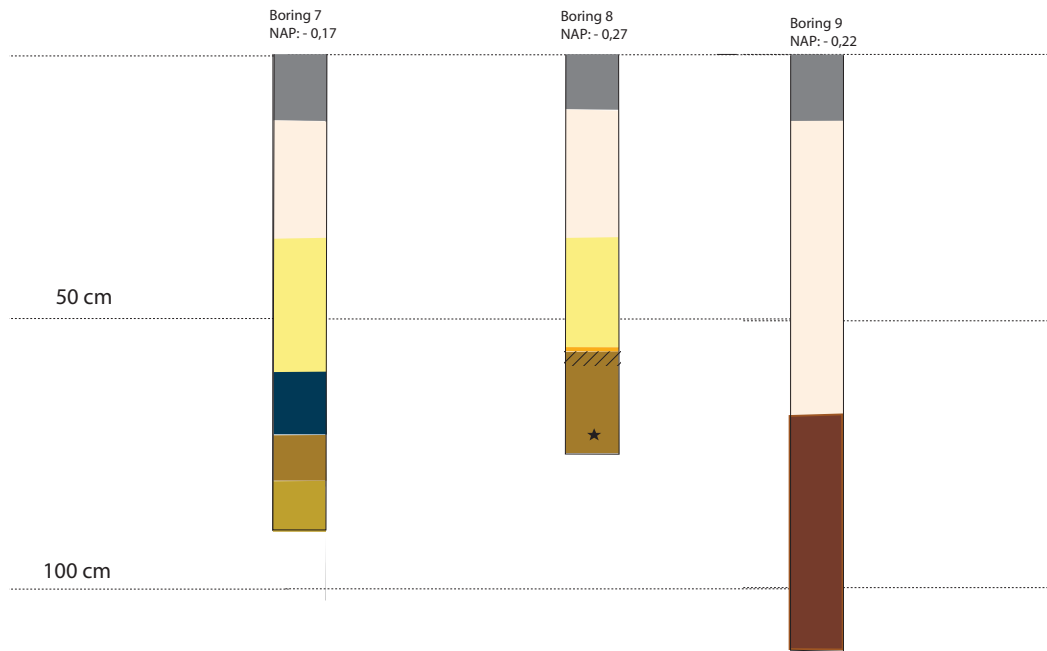
0- 12,5 cm	Beton (stelconplaat)
12,5-30	Zs1 lbr + schelp
30- 49	Kz1 dbr h1 + puin
49-65	Gele smeer (draderig)
65	Gestuikt op iets hards

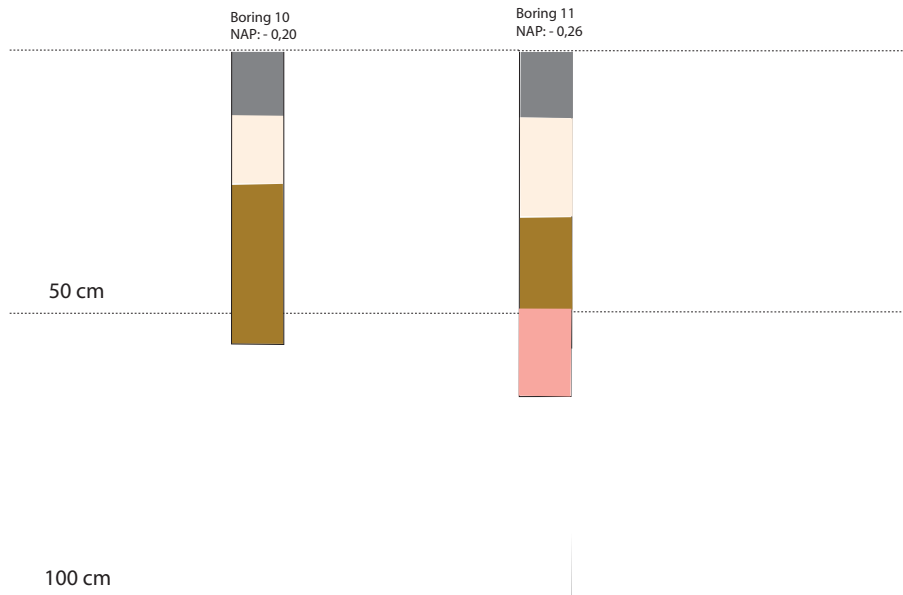
Afbeelding 16: Boringen 1 tot en met 3 (legenda is op pagina 45).

Afbeelding 17: Boringen 4 tot en met 6 (legenda is op pagina 45).

Afbeelding 18: Boringen 7 tot en met 9 (legenda is op pagina 45).

Afbeelding 19: Boringen 10 tot en met 11 (legenda is op pagina 45).

Afbeelding 20: Legenda afbeeldingen boorstaten

Bijlage 5: Legenda boorstaten

<i>Grondsoort</i>	<i>code</i>
grind	G
klei	K
leem	L
veen	V
zand	Z

Omschrijving code bij grondsoort

kleiig	KX	zand
zwak kleiig	K1	veen
sterk kleiig	K3	veen
mineraalarm	KM	veen
siltig	SX	grind
zwak siltig	S1	klei, zand
matig siltig	S2	klei, zand
sterk siltig	S3	klei, zand
uiterst siltig	S4	klei, zand
zwak zandig	Z1	grind, klei, leem, veen
matig zandig	Z2	grind, klei
sterk zandig	Z3	grind, klei, leem, veen
uiterst zandig	Z4	grind

Omschrijving code humeusiteit

zwak humeus	H1
matig humeus	H2
sterk humeus	H3

Hoofdkleur

<i>code</i>	
bruin	br
geel	ge
groen	gn
grijs	gr
rood	ro
wit	wi
zwart	zw

Tweede kleur

<i>code</i>	
bruin	tbr
grijs	tgr
rood	tro
wit	twi
zwart	tzw

Consistentie

<i>code klei</i>	
zeer slap	CZSL
slap	CSLA
matig slap	CMSL

matig stevig	CMST
stevig	CSTV

<i>Veensoorten</i>	<i>code</i>
bosveen	BSV
heideveen	HEV
mosveen	MOV
rietveen	RIV
veenmosveen	VMV
wollegrasveen	WOV
zeggeveen	ZEV

Amorfiteit van veen

<i>code</i>	<i>benaming</i>	<i>omschrijving</i>
AV1	zwak amorf	Niet tot zwak vergane plantenresten. Bij handpersen ontwijkt geen veen tussen de vingers.
AV2	matig amorf	Matig vergane plantenresten. Structuur is nog zichtbaar. Veel van het veen glijdt bij handpersen tussen de vingers door.
AV3	sterk amorf	Zeer sterk vergane plantenresten. Plantenstructuur ontbreekt geheel en het grootste deel van het veen glijdt bij handpersen tussen de vingers door.

<i>Bijmengingen</i>	<i>code</i>
kleibrokjes	KLB
zandbrokjes	ZDB
veenbrokjes	VNB
schelpen	SCH

<i>Sedimentaire structuren</i>	<i>code</i>
bioturbatie	BIO
doorworteling	DWO
homogeen	HOM
kleilagen	STKLX
leemlagen	STLLX
veenlagen	STVLX
detrituslagen	STDEX
gyttjalagen	STGYX

<i>Archeologische indicatoren</i>	<i>code</i>
aardewerkfragmenten	AWF
baksteen	BST
glas	GLS
houtskoolbrokken	HKB
houtskoolspikkels	HKS
metaal	MXX

onverbrand bot	OXBO
verbrand bot	OXBV
slakken / sintels	SLA
natuursteen	SXX

<i>Trends in een laag</i>	<i>code</i>
naar boven toe fijner	FUA
naar boven toe grover	CUA
aan de basis amorf	BAA
aan de basis grof	BAG
aan de basis humeus	BAH
aan de basis kleiig	BAK
aan de basis zandig	BAZ
aan de top amorf	TOA
aan de top grof	TOG
aan de top humeus	TOH
aan de top kleiig	TOK
aan de top zandig	TOZ

Vlek= VLK

Omgezet= OMG

Bijlage 6: Stappenplan in de archeologie

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied.

Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke-orderingsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RCE, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch geografische gegevens
 - o een korte impressie over de ontstaansgeschiedenis van het landschap
 - o een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- beschrijven bekende archeologische waarden
 - o archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RCE. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies.
- archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
 - o archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewoningssporen uit het verleden;
- beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
 - o aan de hand van de door de RCE ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch onderzoek in aanmerking;
 - o aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervoltraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken of er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA).

Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- non-destructieve methoden: geofysische methoden (elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden eventueel in combinatie met remote sensing technieken);
- weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek. Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven.

Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een ‘behoudenswaardige of beschermenswaardige’ vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bijlage 7: Vondstenlijst

Vondstnummer	Boring	Laag	Categorie/type	Conservering	Datering	Beschrijving
1	3	4	AWG; roodbakkerd aardewerk	Gefragmenteerd	15e-20e eeuw	Roodbakkerd aardewerk, met aan één zijde loodglazuur. 1,9 x 1,6 x 0,2 cm.
2	3	Grens tussen 4 en 7	Glas	Gefragmenteerd	18e-20e eeuw	Een fragment is doorzichtig geel. Afmetingen 3,2 x 2,3 x 0,15 cm. Ander fragment is transparant, afmetingen 1,9 x 0,8 x 0,15 cm.
3	5	4	AWG; industrieel wit	Gefragmenteerd	17e-20e eeuw	Industrieel wit, beide zijde witte glazuur. Een zijde is bewerkt, dmv relief. Langs de rand, deuken met er onder een rand met een soort netpatroon.
4	8	4	Houtskool	Verbrand	-	-